

280 Ft

Tabák András öt kötetű elbeszélései egy kötetbe összegyűjtve ezúttal jelennek meg először. Két elbeszélést szerpelt az 1982-ben kiadott *Férges és tegnapelőtti történetek*, hogy másik az 1985-ben megjelent *Egy ganz kasszafában* című novellakötetében. 1943. márciusban című elbeszélést *Selyem*, az *Érettség* kötetbe, illetve még nem került be.

A novellák egy drámai gyerekkort idéznek meg, s bár a hatvan ével ezelőtti mítosz vannak csúszta az olvasó, nyugot is szinte szülő érzések ezek. Az elbeszélések gyerekléte, aki részben maga az író, olyan tércsémékkel – József Attila szavával olvas „oda az eszmélhet” – tabákok hangveszt, amelyek napjainkban is kitérnek. Tabák sikeres regényekben (*Szorgalmas ember*, *A szék alatt*, *Amennyi ember*) is felfedezte ezt a színt, természetesen lát, hogy az elbeszélések egyenlő utón, a közhely foglalt sorrendben olvasva, azaz ismeretlenné műve válnak, s a szék segítené ényű költéséggel született novellák úgy kapcsolódnak egymáshoz, mintha az író egyetlen könyv számára szentelt volna őket.

Tabák András huszonkettedik kötet: ez a *Magyar*, első ciklusának a hét ciklusból álló, csaknem 400 oldalas, tizenöt könyves, amely novella-életművet legjobban tartalmazza.

TABÁK ANDRÁS

Az ezüst vitézségi

7 NOVELLA EGY GYEREKKORRÓL

Z-füzetek/111

TABÁK ANDRÁS

Az ezüst vitézségi

7 NOVELLA EGY GYEREKKORRÓL

BUDAPEST

Z-füzetek/111

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

**Készült a Nagy Lajos Alapítvány
támogatásával**

© Tabák András

Tabák András itt közölt elbeszélései egy kötetbe összegyűjtve ezúttal jelennek meg először. Két elbeszélése szerepelt az 1982-ben kiadott *Tegnapi és tegnapelőtti történetek*, négy másik az 1985-ben megjelent *Egy igaz Szodomában* című novelláskötetében. *1943. szeptember* című elbeszélését folyóirat, az *Ezredvég* közölte, kötetbe még nem került be.

A novellák egy drámai gyerekkort idéznek meg, s bár a hatvan évvel ezelőtti múltba vezetik vissza az olvasót, nagyon is mához szóló írások ezek. Az elbeszélések gyerekhőse, aki részben maga az író, olyan téveszmékkal – József Attila szavaival olyan „ordas eszmékkal” – találkozik hatévesen, amelyek napjainkban is kísértenek. Tabák sikeres regényekben (*Sargasso tenger*, *A sötét ablak*, *Átmeneti emberek*) is feldolgozta ezt a témát, természetes hát, hogy az elbeszéléseket egymás után, a kötetben foglalt sorrendben olvasva, írásai összefüggő művé válnak, s a néha negyven évnyi különbséggel született novellák úgy kapcsolódnak egymáshoz, mintha az író egyetlen könyv számára teremtette volna őket.

Tabák András huszonkettedik kötete ez a válogatás, első ciklusa annak a hét ciklusból álló, csaknem 400 oldalas, készülő könyvnek, amely novella-életműve legjavát tartalmazza.

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

(Alleluja)

Az volt a Karácsony
 Az a negyvennégyes
 Az a leggyönyörűbb
 Mikor a semmiből
 Hirtelen fölzengő
 Orosz ágyúdörej
 Ujjongva széttörte
 A rettegés néma
 És nyomasztó csendjét
 Fennen hirdetve, hogy
 Megváltásunk most már
 Ím, a küszöbön áll

Lenn, a szénpincében
 Nemcsak apám bujkált
 A szökevény „muszos”
 De egy zsidó lány is
 Szinte még gyereknyi

(Nevét nem ismerem
 Ám hadd mondjam-higgyem
 Neve Mária volt)
 Ki vajúdott, s megszült
 Egy fiút az ágyúk
 S katyusák diadal-
 Dübörgése közben

Én hatéves voltam
 Legendákra, hitre
 Varázsos igékre
 Mesékre fogékony
 S legbelül magamban
 Titkolva titkoltan
 Még soká és makacs-
 Megrögzötten hittem
 Hogy körúti házunk
 Szenespincéjében
 A kis Jézus akkor
 Újra megszületett

Bor, Sör, Pálinka

Az udvarra nyíló, kitárt ablak előtt apám áll. Gyűrött, viseltes ruha van rajta, amelyben még sohase láttam, és hosszú szárú, fekete bakancs a lábán, amit csak akkor húz fel, ha kirándulni megyünk. Nagyon furcsán fest így apu. Kék szeme, nagyon világos kék szeme most borús, kedves, kerek arca fáradt. Egyik kezével anyut öleli, a másikkal a hátizsákot tartja. Ujjai feszesek, s oly erősen szorítják a hátizsák szíját, hogy látom, kifehérednek.

Anyám könnyű, nyári ruhában áll előttem. Meztelen karjával átkulcsolja apa nyakát, és nem szól, csak nézi őt. Anyu arcát nem látom, mert háttal áll nekem, de keskeny, kislányos válla meg-meg– remeg, úgy rémlik, halkán sír.

Én riadt vagyok, kissé csodálkozó – semmit sem értek. Nem értem, miért hívtak be hirtelen a folyosóról, ahol a pajtásaimmal játszottam, de aztán derengeni kezd valami, hogy persze, apa elutazik... elutazik egy kicsit, azért van a lábán bakancs, a kezében hátizsák, és onnan is tudom, hogy elutazik, mert az utóbbi napokban sokat hallottam erről. Azt is tudom, hová utazik apu: Borba utazik, s elmesélte azt is, hogy az igen messze van, arrafelé már nem is magyarul beszélnek az emberek, s hogy az egészben az a legérdekesebb, hogy ott három falu van egymás mellett: Bor, Sör, Pálinka, és ő azért megy éppen a Bor faluba, mert ő a borocskát szereti a legjobban. És azt is mondta még, hogy csak kis időre utazik el, hamar visszajön, és akkor sok-sok bort hoz magával, amiből egy gyűszűnyit én is ihatok majd.

De azt már igazán nem értem, hogy miért van a szobában ekkora ijesztő, nagy csend, hogy apu miért mosolyog olyan furcsán, hogy a szája sarkába miért gyűrődik valami ismeretlen, mély ránc, és hogy anyu miért sír. Hiszen máskor is elutazott már, s akkor anyu sose sírt... és különben is, odakint olyan szép idő van! Hiszen jókedvű, fényes délután van, süt a nap, csillognak az ablakok meg a fehér bádoglemezek a tetőn,

s valahol vidáman bömböl egy rádió: „Föl, fői vitézek a csatára...” Ezt a Föl, föl-indulót jól ismerem. Az óvodában gyakran énekeljük, és papírcsákóban, fakarddal masírozunk közben. S vasárnaponként, amikor apa felvisz a Várba megnézni az őrsváltást, ott is ezt fújja a zenekar.

Nem, végképp nem értem, mitől szomorú apu meg anyu. Hiszen elutazni jó dolog! Kimenni a pályaudvarra, a Nyugatiba, ami itt van a közelünkben, megbámulni a pöfékelő, kormos, gyönyörű mozdonyokat, büszkén beülni a vonatba... Igen, a gyerekek is éppen vonatoznak odakint a gangon. Biztosan a Schmidt Karcsi a mozdony, mert ő a legkövérebb... meg ugatást is hallani, mert ott nyargalászik köztük Négerke is, a Steinék fekete kutyája... „Talán azért ilyen szomorú apu meg anyu – villan át rajtam –, mert összevesztetek valamin?” De ők nem szoktak veszekedni... kiabálni se szoktak egymással, mint Pintér bácsi meg Pintér néni a szomszédunkban...

És nagymama? Hát ő mitől szomorú? Csak fogja a kezemet, és hallgat, de érzem, hogy ő is szomorú. Barátságos, szép arcát fürkészem, s mintha az ő szeme is könnyes lenne. Nagymama sose szokott sírni. És ha ő, aki mindig okos és erős, most sírva fakad, akkor valami nagy bajnak kellett történnie... Kalapálni kezd a szívem a gondolatra: valami baj történt. Két kézzel kapaszkodom nagymama karjába, s óvatosan közelebb-közelebb húzódok hozzá... De hát mi baj történhetett?

Nagymama lehajol hozzám, és rekedtes hangján azt mondja:

– Eridj oda szépen, csókold meg apádat. Búcsúzz el tőle.

„Búcsúzzam el? – riadok meg. – Miért? Miért kell elbúcsúznom tőle? Hát hová megy apu?”

S nem moccanok, nem megyek oda hozzá, csak nézek rá. Ijedten, hitetlenkedve és egyre nagyobb gyanakvással. „Valamit eltitkolnak előttem...” – gondolom háborogva.

Apa ekkor rám pillant. A tekintete oly fájdalmas, hogy elszégyellem magam, és lesütött szemmel, félénken somfordálok oda hozzá. Szabad karjával fölemel, állát az arcomhoz dörzsöli, és erős, meleg szájával megcsókol. Várom, adjon egy fogas puszit is – mert mi nem afféle vacak, nyálas puszikat váltunk, hanem igazi fogas puszikat, mert az a legjobb –, de apu most nem ad fogas puszit, csak hosszan-hosszan csókol, mint aki nem tud elengedni, s közben olyan erősen szorít magához, hogy a lélegzetem is elfűl.

A fülébe kapaszkodom, cibálgatom, és azt kérdezem:

– Mondd, apu, te hová mész? Te nem is kirándulni mész...

– Gabó! – hallom anyu éles, ideges hangját. Ha haragszik rám, ilyen a hangja.

Apu azonban nem haragszik. Egyetértően rám nevet, a szememet fürkészi.

– No, nézd csak! – csóválja meg a fejét. – Hát nem hiszel nekem?

Hiszen mondtam már: Borba megyek... no, ahol annyi sok bor terem.

– És engem miért nem viszel magaddal? – kérdezem sértődötten.

– O, hosszú ám az út odáig. Gyalogolni is kell sokat... hegynek fel, hegynek le... Hamar kifáradnál...

– Ha kifáradok, majd a nyakadba veszel – erősködöm, s már látom is magam előtt... megyünk hegynek fel, hegynek le, és apu visz a nyakában... Aztán elvégezzük a dolgunkat ott, abban a Bor faluban, és hazajövünk.

– Vigyél el – nyügösködöm. – Apu, vigyél el, igazán...

Mély hangon fölnevet, gyorsan letesz a földre.

– Nem lehet – mondja. – Nem... – Hallgat egy kicsit, majd azt mondja: – Azért nem vihetlek el, tudod, mert... én katonának megyek oda.

– Katonának?... – S csak állok.

Apu mosolyog.

– No, min csodálkozol? Katona leszek... puskát kapok majd, és harcolni fogok...

Csak állok, állok, nézem őt, és nem hiszek neki.

– Neked nincs is katonaruhád – mondom. – Igen, a katonáknak katonaruhájuk van meg katonasapkájuk... és neked puskád sincs, apu... Hol a puskád?

Nem felel, elfordul, meghúzza a hátizsák szíját. Anyu se szól, ijedten pillant rám. Az arca könnyes, a szája picikét kinyílik.

– Nincs is puskád – mondom most már haragosan, mélyen megbántódva azon, hogy be akar csapni. O, aki sohase szokott...

– Nincs puskád! – kiáltom. – És katonaruhád sincsen...

Nagyanya ekkor megszorítja a kezem.

– Hallgass – mondja, s a hangja szigorú. – Rögtön elhallgass!

– És elhallgatok, megszeppenve kissé, ő pedig csendesen azt mondja apunak: – Indulnod kell, Imre...

Anyu felzokog, színes kendőjével eltakarja az arcát.

Én nagyanya háta mögé bújok, és onnan nézem, amint anyu hangosan sír, belekapaszkodik apu kabátjába, amint beszél valamiről sebesen, fojtott, elcsukló hangon, apu meg a vállát simogatja, és kedvesen vigasztalja: – Ne félj, nincs semmi baj. No, hidd el, semmi baj...

Ekkor titokban én is sírni kezdek nagyanya háta mögött. Hangtalanul sírok, csak a könnyek csurognak a szememből, s érzem, hogy apu mégse csapott be, katonának megy. Nincs se katonaruhája, se puskája, de mégis katonának megy, különben anyu nem sírna így, s apu nem lenne olyan szomorú, meg nagyanya se... igen, elmegy katonának, ahogy mondta, nem csapott be, pedig bárcsak becsapott volna.

Ajtó csapódik, kinézek nagyanya háta mögül: üres a szoba. Se apu, se anyu nincs már idebent. Hallom az előszobaajtó halk nyikordulását, az ismerős, nehéz lépteket a folyosón – és nem bírom tovább.

Kitépem magam nagyanya kezéből, torkom szakadtából ordítani kezdek, az ablakhoz iramodom... nagyanya vissza akar tartani, a kezébe harapok... felmászom a párkányra, és látom aput, látom, amint hátizsákjával éppen befordul a lépcsőházba.

– Apa, apuka! – üvöltök. – Ne menj el! Jó leszek... kérlek, nagyon szépen kérlek... Apa, édesapa, nem menjél el katonának!...

– Gabó – hallom nagyanya szelíd hangját. – Gabó, kicsi unokám... – És óvatosan átkarol, hogy ki ne essem a gangra.

Apu pedig megáll, visszafordul. Barátságosan int, mosolyog és kiált nekem valamit, amit nem értek. Aztán megfordul, és eltűnik a lépcsőházban.

1943. szeptember

„Fölrúgtad még ifjan saruidat a Parnasszusra.
De csak saruidat. Te itt maradtál. Egy tömegsírban.”
(Költő nagybátyámra)

Nemsokkal azután, hogy apu elment katonának oda, ahol három falu van: Bor, Sör és Pálinka, egyik este betoppant Gyuri bácsi és Vera néni.

Gyuri bácsi apu öccse, és anyu azt mondja róla: lehetetlen, bolondos fiú. Gyuri bácsinak ugyanis furcsa szokásai vannak. Bezörget éjfélkor, mindannyiunkat fölver, és közli, hogy Vera néni kidobta hazulról, mert összeveszték, és nálunk szeretne aludni. Máskor azért állít be, megint éjnek évadján, mivel éhes és enni szeretne, vagy egyszerűen csak azért, hogy kölcsönkérjen aputól tíz pengéit. Ilyenkor néha hajnalig is elmulatnak ketten az ebédlőben. Isznak, beszélgetnek, fojtott nevetésüket egész éjszaka hallani. Másnap aztán anyu kemény szemrehányásokat tesz apunak. Olyasmiket mond, hogy a mi lakásunk nem szálloda, meg hogy Gyuri bácsi élhetetlen, könnyelmű éhenkórász, aki örökké csak kuncsorog és mindenkit megpumpolna, s akinek már csak azért sem szabad pénzt adni a kezébe, mert a kávéházban úgyszólván egy perc alatt elherdálja, együtt a többi mákvirággal – azokat a művész urakat nevezi így anyu, akik az Abbáziában vagy a Japán kávéházban lármáznak és lopják a napot, s akiknek a társaságához tartozik Gyuri bácsi is.

Anyu persze őt is mákvirágnak tartja, és megvan róla a vélemény – én azonban szeretem Gyuri bácsit. Csöndes, kis, sovány ember, többnyire csak ül, ül és hallgat. Nincsen rajta semmi feltűnő, csak a szeme: ragyogó, nagy, barna szeme, amely csupa szomorúság. Máskülönből verseket ír. Az a foglalkozása, hogy költő. Egyszer, amikor kissé becsípett és felderült a kedve, bizalmasan elárulta nekem, miért is nevezik a magafajta embereket költőnek. Azért, mondta, mert naphosszat csak gubbasztanak a papírosukon, és ahogyan a kotlós tyúk ül a tojásokon és költ, úgy költik ki ők is a verseiket. Nem hittem neki. Erre elővett a zsebéből egy összehajtogatott papírost, kisimította és megmutatta, hogy szintiszta üres, aztán a szék ülésére helyezte és rátelepedett. A homlokát ráncolta, szuszogott, fújtatott, jajongott, a szemét hol becsukta, hol kinyitotta, hol ide-oda forgatta (mindezt pissenés nélkül, áhítatosan figyeltem), majd hirtelen megkönnyebbülten felsóhajtott, feneke alól kihúzta a papírt, és – csodák csodája! – az előbb még üres lap telis-teli volt betűkkel.

Kis híján bedőltem neki, amikor valami szemet szúrt. „Gyuri bácsi – szóltam gyanakodva –, hiszen ezek írógépes betűk...” „No, nézd csak – álmélkodott. – Eddig csak tintabetűs verseket tudtam költeni!” Azzal felkacagott, és megmutatta a papíros mindkét oldalát. Hát persze, az egyik fele teljesen tiszta volt, és nekem azt a felét mutatta meg a trükkös költés előtt.

Egy csöppet sem haragudtam rá emiatt, de Vera néni dohogott, hogy Gyuri bácsi szégyellje magát, és ne olyan kisfiúk előtt fitogtassa a sületlen humorát, mint amilyen én vagyok.

Vera néni egészen más, mint ő. Erélyes, szigorú és komoly. Gyakran pöröl Gyuri bácsival, s néha egészen úgy bánik vele, mintha legalábbis a kisfia volna. Az igazat megvallva, én is tartok tőle egy kicsit, de hacsak tehetem, lopva elgyönyörködöm benne. Magas termetű és nagyon szép. Sápadt arcával, sötét szemével és hollófekete, hosszú hajával mesebeli hercegnéire emlékeztet.

Most ott álltak az ajtóban, és anyu ijedten nézte őket.

Én álmélkodtam, mert Gyuri bácsi úgy festett, mint valami ágról szakadt. Foltozott ruhában volt, melyben talán kétszer is beleférhetett volna, annyira lötyögött rajta, és a kabátujján, könyökéig lecsúsza, gyűrött, sárga szalagot viselt. Alig lehetett ráismerni ebben az öltözékben.

– Senki se látott meg titeket? – kérdezte anyu, s olyan sápadt volt, mintha minden csepp vér kiszökött volna az arcából. – O, istenem, milyen könnyelműek vagytok!

Láttam, hogy Vera néni szeme fellobban erre, de Gyuri bácsi sietve megfogta a kezét. Bűnbánóan pillantott anyura.

– Ne haragudj, hiszen csak egy percre jöttem. Éppen csak elbúcsúzni... Ma délben megkaptam a behívómat.

– Elbúcsúzni? így? Ezzel a karszalaggal?... – Anyu indulatosan felnevetett. – Azt hittem, ennél több eszed van!

Csak bámultam rá. Mi történt vele? Mitől ilyen haragos? Miért van úgy oda, hogy eljöttek? Talán a toprongyos ruha nem tetszett neki, vagy a sárga karszalag? Igaz, elég furcsa ebben a ruhában Gyuri bácsi, és meg kéne kérdezni tőle, hogy minek vette fel azt a sárga karszalagot – de hát a pillanat nem volt alkalmas kíváncsiskodásra.

– Most az egyszer kibírtam volna, ha nem búcsúzol el tőlem – jelentette ki anyu.

Gyuri bácsi arcán megfeszült a bőr, a tekintete szokatlanul kemény lett. – Nem hozzád jöttem. A bátyám fiától akarok búcsút venni. Az unokaöcsémtől...

Anyu hallgatott, én pedig szorongva néztem Gyuri bácsit. Miért akar elbúcsúzni tőlem? Hová megy? Vera néni kaptam a pillantásomat, ő elfordította a tekintetét, szép arca elgyötört volt. Megdöbentem. Apu elutazása villant az eszembe, apu búcsúzkodása – és hirtelen megértettem, hogy ugyanaz történik. Gyuri bácsi is katona lesz. Neki is el kellett mennie, habár se puskája, se egyenruhája, ahogy apunak sem volt.

– Üljetek le – szólt végül csendesen anyu.

Mindannyian leültünk, csend volt.

Kínos volt ez a csend. Moccanni sem mertem, még a lélegzetemet is visszafojtottam.

– Milyen furcsa vagy – rázta meg a fejét Gyuri bácsi, és anyut fürkészte. – Hiszen nem mondtad, egyetlen szóval sem mondtad eddig, hogy ne jöjjenek ide... Se baj – legyintett keserűen –, valószínűleg úgyis ez az utolsó találkozásunk.

– Gyuri! – csattant fel Vera néni, de azután csak suttogni tudott. – Hogy mondhatasz ilyet?...

Én sem értettem, miért beszél így, de nem mertem megtudakolni az okát. Volt most Gyuri bácsiban valami szokatlan; mintha nem egészen az az ember lett volna, akinek ismertem. Az arca merev volt, akár a kő, s áradt belőle a komorság és a keserűség. Úgy révedt maga elé, mint aki valahol nagyon messze-messze jár.

Anyu is hallgatott. Lehorgasztotta a fejét, és ideges ujjával a nyaklancát morzsolgatta. Az aranyláncon finom kis feszület függött. Sosem láttam rajta azelőtt, de újabban állandóan viselte, méghozzá úgy, hogy minél szembeötlőbb legyen. Igaz, hogy azelőtt templomba sem jártunk olyan sűrűn, mint mostanában, és ami a legkülönösebb, a katolikus Teréz templomba, ahova a házunkbeliek, holott anyu református volt.

– Sajnálom, Magda – mondta Gyuri bácsi –, kár, hogy így válunk el... Holnap hajnalban bevonulok Nagykátára. Úgy hírlík, a századunk menetszázad, és egyenesen a frontra indul. Ukrajnába...

Erre a szóra, láttam, anyu riadtan felkapja a fejét, én azonban még sohasem

hallottam ezt a szót, és félénken megtudakoltam, mi az, hogy Ukrajna.

– Egy ország – felelte Gyuri bácsi, anélkül, hogy rám pillantott volna. – Ott háborúznak most az oroszok ellen.

– Te oroszok ellen fogsz harcolni? – kiáltottam fel elborzadva. – Azok megölnék téged, Gyuri bácsi! Kegyetlen, gonosz emberek azok, mindenkit legyilkolnak!

– Hát ezt meg hol hallottad? – kérdezte szigorúan Vera néni.

– Az óvodában.

– Miféle óvoda az?

– Német óvoda – közöltem büszkén. – Birodalmi német óvoda.

– Nehezen sikerült... csak nagy-nagy protekcióval – mondta alig hallhatóan anyu.

– Gratulálok! – biccentett Vera néni.

– Fräulein Elsa sokat mesél nekünk az oroszokról – folytattam fontoskodva. – Ő az egyik óvó néni. Azt mondja, az oroszok megölik a felnőtteket is, a gyerekeket is, mert ők akarnak uralkodni az egész világon.

Vera néni szeme ismét fellobbant, szinte megvetően meredt rám. – Ne higgy el minden hazugságot, kis bolond!

– Hallgass... könyörgök, hallgass... – rimázkodott neki anyu, és még a kezét is összetette kétségbeesésében, én meg csak pislogtam tanácstalanul és megszeppenve. Még sose láttam Vera nénit ilyen haragosnak.

– Adjatok egy cigarettát – szólt közbe Gyuri bácsi.

Anyu felállt, a tálalóról hozott neki egy dobozzal, és szótlánul figyelte, amint rágyújt.

– Biztos, hogy Ukrajna? – kérdezte halkan. – Nagykátáról nemcsak Ukrajnába indulnak muszos századok. Imre is Nagykátára vonult be...

– No és, ha nem Ukrajna? – fújta ki a füstöt Gyuri bácsi. – Ha én is Borba kerülök, mint Imre?...

– Bor mégsem harctér. Nem Ukrajna.

Gyuri bácsi megint csak legyintett. Láttam, nagyon el van keseredve, és összeszorult a torkom, annyira sajnáltam. Ott ült lötyögő, bő ruhájában, a kabátujja olyan hosszú volt, hogy még a kézfejét is elrejtette, és arra gondoltam, hogy ilyen gyöngö, kis, sovány embert nem is lenne szabad behívni katonának.

– Bor sem jobb – mondta csüggedten.

Nem bírtam tovább, közbekiáltottam: – De igenis jobb! Én tudom, hidd el, Gyuri bácsi, tudom, hogy sokkal jobb!

Csak bámultak rám mind a hárman.

– Úgy – mondta Gyuri bácsi, s mintha mosoly derengett volna elő az arcán. – Aztán honnan tudod te azt?

– Apu leveleiből – vágtam ki diadalmasan.

– Ugyan! Talán levelezik veled?

– Igen. És ugye, te is fogsz írni nekem? Valami jó kis, vicces verses levelet.

– Hát... ha megengedik...

– Megengedik! Apu már kettőt is írt, két rajzos levelet. Az egyikben az a vonat van, amelyik odavitte őt, a másikon meg egy taligás ember, aki ő maga... Mert ott még azt is megengedik, hogy ásója, talicskája és lapátja legyen. Azt írta, hogyha majd hazajön, nekem ajándékozza mind a hármat...

Gyuri bácsi a fejét csóválta, nagy szemet meresztett, hitetlen– kedve nézett rám. – Nem akarsz te engem becsapni, Gábor?

– Dehogyan akarlak – tiltakoztam, és éreztem, hogy még a fülem is ég izgatottságomban –, nem csaplak én be, isten bizony, hogy nem! Kérdezd meg anyut, ha nekem nem hiszel, ő olvasta fel nekem a leveleket, ő megmondhatja... Úgy laknak ott apuék, mint a cserkészek, sátrakban és nagy faházakban. És mindennap kirándulnak... hegynek föl, völgynek le... Apu azt írja, hogy azok ám csak az erdők meg a hegyek! Gyönyörű szép ott minden...

Gyuri bácsi egyre csak a fejét rázogatta, nem győzött álmélni, és már egyáltalán nem látszott szomorúnak. Ez annyira föllelkesített, hogy hamarjában költöttem egy harmadik levelet is.

– Aztán meg... fürödni is lehet – nyeltem egy nagyot. – Igen. Van ott egy tó is... csónakokkal, vitorlásokkal... igazi, nagy tó, mint a Balaton, csak egy picivel kisebb... És apu szerint olyan szépségesen kék az a tó, amilyent még nem is látott. Mindennap megfürdik benne, úszkál meg lubickol...

– Ejha! – kiáltott Gyuri bácsi. – De hisz ez nyaralás! Hiszen akkor nem kell búsulni, nem szabad szomorkodni!

– Nem szabad szomorkodni... – suttogtam, és lángolt az arcom, reszkettem örömben, hogy Gyuri bácsi, lám, mindent elhitt, még a tavat, a fürdést, a vitorlásokat is. Lesütöttem a szemem, hogy észre ne vegye benne a turpisságot. Ha most kipróbálta volna, és megnyomja az orrom hegyét, egészen biztosan puhának találja.

Ekkor már nemcsak ő, hanem Vera néni is mosolygott. Anyu arcán azonban nem látszott mosoly. A homlokát ráncolta, s nagyon féltem, hogy egyszerre csak rám ripakodik: ejnye, Gabó, mit hazudozol itt összevissza, kisfiam?!, mert ki nem állhatja, ha hazudozom, és talán meg sem értené, hogy ez itt most nem is volt hazudozás igazában – én csak azt akartam, hogy Gyuri bácsi ne legyen szomorú.

De ezúttal nem pirított rám, hallgatott, bizonyára csak magában mérgeződött. Vera néni pedig odahívott magához, az ölébe ültetett. Sötét szeme párásán csillogott, és hosszú ujjával, amelyekkel vázákat, hamutartókat meg mindenféle mókás kis állatokat formál, a hajamat kócolgatta.

– Ó, te kisfiú – suttogta a fülemben. – Te okos, buta kisfiú! Milyen kicsi is vagy te... mint egy mogyoró...

És mély hangján olyan kedvesen, annyi gyöngédséggel duruzsolt hozzám, hogy behunytam a szemem, és mosolyogtam örömben. Boldog voltam, hogy sikerült elkergetnem a bánatukat.

Már besötétedett, amikor elbúcsúztak. Az előszobában utoljára még megölelgettük egymást, miközben Gyuri bácsi megígérte, hogy amint megérkezik, első dolga lesz, hogy írjon nekem verses levelezőlapot, majd anyu eloltotta a villanyt, és kiengedte őket a folyosóra.

Inkább csak sejtettem, semmint láttam, ahogy az elsötétítéstől szurokfekete gangon a lépcsőház felé osonnak. Ott egy kékre festett égő derengő fényénél megpillantottam őket egy pillanatra, azután eltűntek a szemem elől.

Soha többé nem láttam egyiküket sem.

Báránymlő, nyár, csillagok

*Emlékezetére nagyanyámnak, Bágyi Balázsi Rebekkának,
aki 1889-ben született a székelyföldi Etéden.*

Amint beköszöntött a július, szokás szerint eljött a nyaralásom ideje. Anyu előkereste a kamrából a kisbőröndöt, letörölte róla a port és belepakolta a holmimat. Másnap aztán indultunk nagyanyához. A nyár második felét, egészen szeptemberig, rendesen nála töltöttem, kint a város legperemén, a repkénnyel befuttatott, tornácos, ódon, nagy házban, amelynek ablakai a körvasútra néztek. Háborús nyár volt már az, de a háború akkor még valami távoli és érzékelhetetlen dolognak tetszett – mindössze annyit tudtam róla, hogy egy nap apu katonaruhába bújt, a ruhája ujjára pedig fehér karszalagot húzott (mely anyu szerint a legvitézebb katonának járt ki), azzal elutazott valahová messze, ahol harcol az ellenséggel, és ritkábban ír, mint szeretném. És hát annak sem a háború volt az oka, hogy a várva várt nyaralásnak egyelőre befellegzett. Jószerint meg sem melegendtem nagyanyánál, máris megbetegedtem. Semmihez sem éreztem kedvet, még a játék sem esett jól, csak gubbasztottam az udvaron, a diófa árnyékában és nagyanyának ez rögtön szemet szúrt. Hőmérőt dugott a hónom alá – s hát persze, lázam volt. A bőrömön pedig pici, piros kiütések jelentek meg.

– Himlő – állapította meg nagyanya, és azon hamarjában ágyba parancsolt.

Feküdtem az ágyban, a ropogósra keményített, hűvös lepedőn, a tarka kockás vánkoston, melyet nagyanya magasra dömöckölt, hogy bármikor felülhessek, ha kedvem támadna képeskönyvet lapozgatni, és naphosszat unatkoztam, szomorkodtam. Odakint gyönyörű szép idő volt, szebbet kívánni se lehetett volna, de mit sem ért az egész, hiszen még az ágyból se volt szabad kimásznom. Igaz, nem is igen tudtam volna. Egyszer, amikor titokban megkísértem, hogy elnézegessem az akváriumban az aranyhalat, alig tettem két-három lépést, egyszeriben szédülés és émelygés fogott el, és erre ijedten visszavánszorogtam.

Jobb híján hát az ablakból, ahol a betegágyam állt, a töltésen gyakorta elrobogó vonatokat figyeltem, és számlálgatásukkal csaptam agyon az időt. No meg azzal, hogy megpróbáltam kitalálni, vajon hová is siethetnek olyan szapora pöfögéssel, csattogva és dübörögve, bodros füstöt okádva. Azt is csak onnan, az ablakból figyelhettem, amint Jani unokabátyám és csapata kibontott zászlóval, pergő dobszó mellett masírozik a töltés mentén; bizonyosan a körvasúton túli rétekre indultak valami újabb, ádáz csatába, melyet a gyártelepi halálfejes kalózzokkal, a Csuli-féle bandával vívtak szinte nap nap után.

Csupán az vigasztalt, hogy Déness doktor bácsi (akit ágyam esésem hírére anyu azonnal magával hozott a Körútról) azt mondta, a betegségem nem veszélyes, és ötéves korukban gyakran báránymlősek a gyerekek.

Egyszóval báránymlőm volt, és mindenki biztosított róla, hogy ez igen jó betegség. Magam is így gondoltam. Először is ragályos, ami már önmagában véve nagy büszkeség, s ami még nagyobb, a kapura ki kellett ragasztani a vörös papirost, amelyen az állt, hogy a betegségem miatt senki fia be nem léphet a kapun, aki idegen – de hát úgyse mert volna bejönni senki, mert volt ott egy másik kiírás is: A KUTYA

HARAP, és ha valaki mégis bemerészkedne, Borzas, a fekete puli rögvest nekirontana, meg aztán bármilyen ragályos, tehát *igazi, komoly* betegség is a bárányhimlő, fájni szerencsére egy cseppet se fáj. Csak kicsit kellemetlen, hogy a bőröm telis-tele van apró pöttyökkel, és ezek a pöttyök rettenetesen viszketnek. De akárhogy viszketnek, vakargatni a világért se szabad őket, mert különben csúf és ragyás lesz a képem, és a doktor bácsi szerint sokkal, de sokkal később gyógyulnék meg. Így hát bárhogy viszkettek is, nem vakaróztam, noha nagyapa állandóan emiatt izgult.

Egész nap izgult, idegeskedett, figyelt, és minden percben valami új tanáccsal lepte meg nagyanyát.

– Te, Róza – ráncolta gondterhelten a homlokát –, nem kéne lekötni ennek a gyermeknek a kezét?

– Jó, jó, majd mindjárt tőből levágom! – mérgelődött nagyanya, márcsak azért is, mert nem tűrte, még anyutól se, hogy bárki beleavatkozzon az ápolásba.

Egészen úgy viselkedett, mintha nem is anyu kisfia volnék, hanem az övé, s mintha anyunak köze se volna hozzám. Mindenkit éberem szemmel tartott, aki az ágyam közelébe merészkedett. És ha valami nem tetszett neki, rekedtes, mély hangján nyomban felmordult: – Eridj onnét! Ne zaklasd nekem azt a gyereket!

Ilyenkor a hangja is, a tekintete is olyan fenyegető volt, hogy kivétel nélkül mindenki megijedt és eltakarodott.

Délután, amikor a doktor bácsi előírása szerint aludnom kellett volna, még a küszöböt se lehetett átlépni. Néha hallottam a csukott ajtón át, amint anyu könyörög: most jön az irodából, egyenesen ideszaladt, csak egy percre hadd lessen be hozzám – de nagyanya hajthatatlan maradt. Hiábavaló volt minden kérélem, rimánkodás.

Sőt, egy alkalommal, amikor már anyu nagyon nyúzta, türelmét vesztve ráivallt: – Elhallgass, te! Ne edd a lelkem, mert megcsaplak!

Ezt élvezettel hallgattam. Magam elé képzeltem anyu riadt arcát, és némi elégtétellel gondoltam: Most legalább megtudja, hogy milyen rossz, ha rákiabálnak az emberre!

Máskor nagyapa méltatlankodott kint a konyhában. – No de, Róza lelkem, hát tiszta zoknit kéne vennem, az meg odabenn van, a fiókban...

– Ne menj kártyázni! Minek örökké kártyázni? – pörölt vele nagyanya. – Ha meg mégy, eridj csak koszos fuszekliban...

Az alvást persze hiába rendelte el a doktor bácsi, sosem aludtam délután. Valamelyes kis lázam volt, attól kellemes, zsibongó bágyadtságot éreztem (éppen olyat, mint nemrég, amikor vendégek voltak nálunk, én meg titokban kihörpintettem, amit az egyik likőrös pohárban találtam), és a zsalugáter rései között beszűrődő napsugarat figyeltem. Végigballagott a szobán, megcirógatta a nagy, ovális ebédlőasztalt és a kalapdobozra emlékeztető rádiót, amely újabban már csak akkor szólalt meg, ha nagyapa rásújtott az öklével, felkúszott a szakadozott, szürke csíkos tapétán meg a falvédőül szolgáló, bolyhos szőttesen, ami a sezlön mögött volt, megkergette a buta pofájú, tátogó aranyhalat az akvárium vizében, és végül megállapodott a falon függő, beüvegezett olajnyomaton, amely azt a pillanatot ábrázolta, amikor Dugovics Titusz, a társainak búcsút intvén, magával ragadja a török kopját a vár fokáról a nyaktörő mélységbe.

A képet valamelyik karácsonyra a *Tolnai Világlapja* küldte ajándékba nagyapának, és nagyapa roppant becsben tartotta. Gyakran odavont a kép alá, felmutatott rá, és értésemre adta, hogy szeretné, ha jól emlékezetembe vésném, amit látok, s idővel magam is olyan vitéz levante lennék, mint Dugovics Titusz, és nem haboznék akár

életemet adni a hazáért a pogány elleni viadalban. „Mert a vér, András, nem válhat vízzé. Ezt erősen megjegyezd!” – eközben nemcsak intőn magasra emelt mutatóujjáról és lilás erezetű, fényes, tar koponyájáról, de jámbor, pufók ábrázatáról, sőt még kevélyen előreszegzett, turcsi orráról is valami komor méltóság áradt. Hétszilvafás székelly nemességére rátartibb volt bárki másnál. Én azonban nem sok hajlandóságot éreztem a hősi cselekedetek iránt (bár ezt eszem ágában se volt megvallani nagyapának), és valahányszor elnéztem a nyomatot, azon törtem inkább a fejem, hogy vajon muszáj volt-e szegény Dugovics Titusznak okvetlenül levetnie magát arról a bástyáról, nem tudta volna-e valahogy másképp intézni a dolgot, valami mód úgy taszítani le onnan a lófarkos törököt, hogy neki magának ne essék bántódása.

Így teltek lassan, unalmasan a délutáni pihenők.

De anyu egyszer-egyszer mégiscsak túljárt nagyanya eszén.

Nagy titokban besurrant a virágos kertbe, azután – hipp-hopp! – beugrott hozzám az ablakon, mintha nem is anyu, hanem egy vásott, fürge kislány lett volna. Mind a ketten az ajkunkra szorítottuk az ujjunkat, hogy csak csendesen, még pissenést se, és örömmel megölelgettük egymást.

– Jött aputól levél? – Mindig ez volt az első kérdésem.

Csak a fejét rázta: nem, a héten se jött újabb levél tőle.

De hát miért nem ír? – keseregtem magamban. Már nem szeret? Vagy nem tudja, hogy beteg vagyok? Talán elfelejtette, hogy van neki egy kislány is?

Istenem, ha egyszer ő lopózna be a kertbe! Ha ő ugrana be váratlanul az ablakon!

Hanem anyu azért mindig felvidített.

Suttogva elbeszélgettünk, hangtalanul nagyokat neveltünk, végül pedig rám kacsintott és sorban kirakosgatta az ajándékait. Mi minden elő nem került a retiküljéből! Dugódani, keljfeljancsi, ólomhuszár, mulatságos kis türelemjátékok, amelyekkel egymagamban is elszórakozhattam, no és persze cukorka meg csoki, számolatlanul. Mindezt a párna alá rejtettük, hogy nagyanya észre ne vegye.

De egyik este rájött a turpisságra.

Ágyneműt cserélt, és a lepedőn fölfedezett egy jókora, barna foltot.

– Hát ez mi? – meredt rám fenyegetően. – Andruska! Druska! – és összenőtt, sűrű szemöldöke szinte szálanként borzolódott fel haragjában. – Ki járt bent nálad a tudtom nélkül? Hadd kössem hátra a sarkát! Csak nem anyád volt?

Nem akartam anyut elárulni.

Szégyenkező arcot vágtam, még a szememet is lesütöttem.

– Bekakiltam – motyogtam.

– A párna alá? – horkant fel, és dühösen megvizsgálta, még meg is szagolgatta a foltot. – És mióta kakilsz te mogyorós tejszokit, mi?

Úgy sarokba szorított, hogy végül mégiscsak be kellett mártanom anyut. Szorult is aztán másnap, szegény, de én még csak szemrehányó szót se kaptam nagyanyától. Hiszen aki beteg, azt nem szabad megszidni.

És hát, dehogyis tudott volna ő megszidni engem! Amilyen morcos volt mindenki máshoz a betegségem alatt, olyan kedves volt énhozzám. Ha csak egyetlen szabad perce akadt, máris szaladt be, hogy megnézzen. Amikor pedig nem volt dolga sem a konyhában, sem a ház körül, odatelepedett az ágyamhoz, és rám nevetett: – No, te kis rútság! Akárha darazsak csíptek volna össze, olyan a fizimiskád.

Búsan néztem rá. – Ne csúfolj, nagyanya. Mesélj inkább.

Soha nem kellett kétszer kérnem. Szeretett kényeztetni, és mesét mondani is szeretett.

Hányszor esteledett ránk meseszó közben!

A régi ház megtelt titokzatos árnyakkal, az ablakot meg-megérintette az eperfa ága, mintha valaki kopogott volna odakintről. Sűrűsödő szürkesség lopakodott az udvarba, a szoba falai elhomályosultak. És nagyanya még akkor is mondta a mesét. Elfeledte, hogy vacsorát kéne főznie, hogy ezer teendője akadna még, hogy nagyapa réges-rég hazajött a bankból, és zsörtölődik, mert éhes – nem törődött ő semmivel, csak velem, és mesélt, mesélt, miközben én is megfeledkeztem a világról.

Mindenről tudott egy mesét, mert minden mesévé vált az ajkán. Mesélt a havasok vidékéről, ahol született, ködös csúcsokról és zúgó, rejtelmes fenyvesekről, amelyekben még medve is tanyázik, sebes vizű patakokról, gyopáros legelőkről és süvöltő decemberi szelekről, amikor öles hó sáncolja el az utakat, az erdőben emberséges zsványok bujkálnak komisz fogdmegek előtt, egy messze világló, alkonyati máglyatűzet halinás favágók és kormos képű szénégetők ülnek körül. Mesélt fákról és madarokról, okos, fúrge kis állatokról, jóságos hegyi szellemekről és a lombhullásos őszi éjszakák sejtelmes neszeiről, különös álmokról és látomásokról, furcsa hiedelmekről és még furcsább szokásokról, teljesült jóslatokról és megfoghatatlan csodákról: százados tölgyről, mely gonosz és ártó óriássá változott, egy kéklábú madárról, mely emberi nyelven szólalt meg, vadászok üzte nőstényfarkasról, mely öt lábon futott, hogy agyara közé kapott kölykeit mentse, síró zuhatagról, amelybe egykor szerelmes lány ölte magát, mert nem a gazdag nemes úrfi, hanem a szegény kecskepásztort szerette, mohos tornyú várkastélyról és százegy szobájáról, ahol boldogtalanul bolyong a világszép, de gögös hercegkisasszony, ki mérhetetlen dölyfösségében kérőit mind a kaszatömlöcbe dobatta, mígnem a szíve végül pusztá kővé vált, s amikor szépsége hírére eljött érte a fiatal király, többé már nem tudott szeretni.

Meséi mindig újak voltak, mindig mások, de mindegyikben ugyanaz a titkos fájdalom és torkot szorongató bánat lappangott. Szép almaarca pírba szökött, rekedtes, mély hangja kigyúlt, fojtottság és vibráló izgalom sütött minden szavából. Én pedig elkerekült szemmel, kinyílt szájjal ittam a szavait. Valami megsúgta, hogy meséit első betűjüktől az utolsóig ő maga találja ki, s hogy ezek a mesék egyetlen könyvben sem találhatók – de az örömöm ettől csak még nagyobb lett. Hiszen maga költötte, csodálatos meséiben senki más nem részesülhetett, csak én, egyes-egyedül.

– Te tudod a világon a legszebb meséket – suttogtam. – És mint a hegyek... olyan szép vagy te, nagyanya! Mint azok az égis éré) hegyek, amiken örökké hó ragyog...

Nevetgél rajtam.

– Butuska vagy – csóválta meg a fejét, de a pillantása simogatott –, de még milyen butuska! Ember a te nagyanyád Druska, nem hegy. És az ember a legszebb hegynél is szebb. Bizony, így igaz. Pedig azok a hegyek igazán szépségesek.

Megfigyeltem, hogy amilyen gyakran és szívesen beszél a hegyekről, olyan ritkán és kedvetlenül szól a falujáról, ahol született.

Egyszer meg is mondtam neki.

Eltűnődött rajta.

– Hát persze – bólintott –, neked igazad van. Az ember szeresse azt a darabka földet, ahol világra jött. Szeresse holta napjáig. Éppen olyan ez, mintha az édesanyánkat nem szeretnék...

Hirtelen elszomorodott és lassan megrázta a fejét.

– Én mégse szeretem a falumat, Druska. Bármit ígérhetnének, el nem mennék oda újra. Néha, mikor gondolok rá, úgy érzem, menten megfagy a szívem.

Felsóhajtott, kissé távol ülő, nagy, barna szeme egyszerre tompa tekintetű lett.

– Emlékszel te hároméves korodra? Ugye, nem? Miért is emlékeznél? Neked, Druska, a jóistennek hála, mindened megvolt. Szerettek a szüleid. Nekem hároméves koromra már nem volt se anyám, se apám. Anyám akkor halt meg, amikor megszülettem, apám három évvel később, nagy betegségben. Őrá sem emlékszem igazán. Azt mondják, jó ember volt. Néha látok a lelkemben homályosan egy arcot, arról azt gondolom, az övé. De nem vagyok benne biztos. Talán egy másik emberé az az arc...

Már nem is engem nézett, a pillantása elrévedt valahová.

– Ott maradtam árván, magam-egyedül a világban. A keresztszüleim fogadtak a házukba. Nekik Isten nem adott gyermeket, és igen bölcsen tette. Rosszlelkű emberek voltak, Druska. Irgalmazzon nekik a Mindenható, tiszta szívemből kívánom, de én azt gondolom, hogy sohase vezekelhetik le a temérdek gonoszságukat. Talán attól gonoszodtak el úgy, hogy a szegénység nyomta őket. Mifelénk nyomorúságosan szegény volt mindenki. Hányszor hallottam azóta, hogy Székelyföld gazdag ország, dús ország! Én soha nyomát se leltem ott annak. A városok, azok igen, azok között akadt, ahol gazdagság volt, dúskálás volt, de a falvakban csak ínség és nyomorúság ütött tanyát. Igen, egészen bizonyos, hogy attól a koldusszegénységtől lettek gonoszak az én keresztszüleim is. Mert Isten senkit sem teremt rossznak, de a szegénység megrontja az embereket. Ők mindig csak fenekedtek, tépték és marták egymást. Engemet pedig még annál is többet téptek és martak. Harmadfél éves koromban már befogtak dolgozni a ház körül. És ha elégedetlenek voltak velem, éhezettek. Ha pedig a szomszédok megszántak egy falat kenyérral vagy egy kis puliszkával, és ők észrevették, hát elszedték tőlem. Elszedték, és megverték.

– Megverték? Ezért? – borzadtam el.

– Mindenért megverték – felelte nyugodtan. – És ez nem egyedül az ő bűnük volt. Arrafelé az járta: ütni kell a gyereket, ütni mindenért. Hidd el, Druska, ha jönne most valaki és megkérdezné, hogy mire emlékszem gyermekkoromból, csupán azt mondhatnám neki: semmi egyéb, csak arra, hogy mindig megverték, és mindig éhes voltam. Ez minden, amire én emlékszem abból az időből...

Összeráncolta a homlokát és figyelmesen az arcomba kémlelt. Fürkészett egy darabig, majd elégedetlenül megrázta a fejét.

– Kötözni való bolond a te nagyanyád, Druska – dohogott. – Én mondom, hiányzik már egy kereke. Ilyenekről beszél neked...! De talán nem is baj... ki tudja...? Lehet, hogy valóban nem baj...

Lassacskán gyógyulni kezdtem.

A bőrömről eltűntek a piciny pöttyök s már lázam, hőemelkedésem sem volt többé. Az udvarra egy-két órára kimehettem, de hogy az utcára tegyem a lábam, az továbbra is tilos volt. A vörös cédula még mindig ott virított a kapun.

A kerítés mögül integettem Janiéknak, akik a rétre indultak sárkányt eregetni, vagy a töltésen túlra, hogy új csatába szálljanak Csuliékkal: lobogott a piros-fehér-zöld zászló, pergett a dob és visszhangzott végig az utca során: „*Föl, föl vitézek, a csatára...!*” – én meg figyeltem a távolodó kis csapatot, arcomat a fakerítés léceihez szorítva, figyeltem őket sóváran és boldogtalanul, amíg el nem tűntek a szemem elől.

Kedvetlenül kószáltam a kertben vagy a gazos hátsó udvarban, ahol egy-két pajta meg a baromfiól húzódott meg, és ott állt az elhagyatott, egykori istálló is, a

kocsiszínnel együtt, de oda a világ minden kincséért se tettem volna be a lábam, mert Jani szerint denevérek és baglyok lakták, sőt talán még kóbor szellemek is, és valóban volt benne valami rejtelmes és kísérteties: zsúpos teteje már megroggyant, falai mállónak és düledeztek, s kifordult ajtóit, ablakait éjjelente a szél nyekergette. Fülledt meleg volt, az idő vánszorgott, a délelőtt telt a legunalmasabban – sose tudtam, hogyan üssem el ebédig. Még Borzas sem volt kapható egy kis viháncolásra, inkább az árnyékban hűsölt és a nyelvét leffegtette.

Bemerészkedtem hát az óvóhelyre – ahogy nagyapa nevezte: a „bunkerbe” –, amelyet az udvar kellős közepére építettek. Néhány, földbe vájt lépcsőfokon kellett leereszkedni, aztán egy vasajtót kinyitva már bent is találta magát az ember. Félhomály vett körül, nehéz dohszag csapott meg, és ha megszólaltam, tompán dongott a hangom. A mennyezetet gerendákkal, facölöpökkel dúcolták alá, és állandóan torkomban éreztem a szívemet, mert úgy rémlett, a következő pillanatban az egész alkotmány rám szakad és maga alá temet. Valahányszor a csikorgó vasajtón ismét kibújtam az udvarra, szentül megfogadtam, hogy többé le nem megyek oda.

A bunkert két munkás ásta meg a minap, Ákos bácsi, a nagybátyám, Jani papája is segített nekik (Ákos bácsiék a nagy ház oldalsó szárnyában laktak), és ha csak tehettem, én is ott ténferegtem körülöttük. Arról beszélgettek, hogy hamarosan már ideér a háború, bennünket is bombázni fognak. A bombától összedőlnek a házak, gondoltam, és meghalnak az emberek. Egyszer már láttam bombatámadást. Filmen, amikor apu még nem ment el katonának, és séta közben beültünk a Híradó moziba. Fűlsértő berregéssel repülőgépek úsztak a levegőben, és hatalmas bombákat vetettek ki magukból. Odalenn tűzcsóvák lobbantak, minden szétfröccseni látszott, gomolygó, fekete füst tört a magasba, és sorra omlottak össze a házak. Iszonyú látvány volt. Szólni se tudtam, csak szorongattam apu kezét a sötétben.

De minket miért bombáznának...?

Ez nem derült ki a beszélgetésből. A két munkás mogorván dolgozott, valami okból igen dühösek voltak, és csúf szájjal szidták a háborút. A háborút Ákos bácsi is szidta, és nagy hevesen bizonygatta, hogy az oroszok voltak az okozói. A munkások kellenetlenül néztek rá, a vállukat vonogatták, és egyikük azt morogta: – Akárki volt az okozója, törje ki a fészkes, fekete nyavalya...!

Ez valamiért nem tetszett Ákos bácsinak, mondta is este nagyapának, hogy a körmére kéne nézni annak a két munkásnak, mert még a szemük se áll jól, de nagyapa morcosán leintette: – Te csak maradj veszteg, Ákos! Tudhatnád, hogy minden proli titkos oroszbarát, és ezekből lesznek majd az új muszkavezetők, ha a háborút elveszítenénk, amitől Isten óvjon valamennyiünket. Nyughass hát, fiam, ne húzz ujjat velük, mert ha mégis bejön ide az orosz, én nem akarok se lámpavason lógni, se Szibériába kerülni, untig elég lesz nekem a csajkaélet, ami reánk vár.

Túl sokat nem értettem ebből, ha csak annyit nem, hogy az oroszoktól félni kell.

És nagyon csodálkoztam azon, hogy mindenki mással ellentétben nagyanya egy szikrát se félt az oroszoktól.

– Csak olyan emberek ők is – mesélgette –, amilyenek mi vagyunk. Ismertem én orosz, Druska, bizony nem is egyet. Még az első háborúból, amikor anyád akkorácska se volt, mint most te. A mi falunkban sok orosz őriztek. Foglyok voltak mind egy szálig. Hatalmas, erős emberek. Rájuk néztél, és hideg szánkázott végig a hátadon. Majd mindegyik ágrólszakadt volt, nagy szakállú, torzonborz, mint valami útonálló. De azután megláttad a szemüket... Jó szemük volt. Én ezt tudom. Ismerem az emberek szemét, Druska. Fájdalmas, jó szemük volt, tiszta gyermekszemük, akár a tiéd... – Elmerengett, és megcsóválta a fejét. – Én mondom neked, kisunokám, mind bolond,

aki rosszat szól róluk. És hogy tudtak énekelni! Istenem, be gyönyörűséges is volt az! Sose hallottam még úgy énekelni, az az énekszó még most is a fülemben cseng... Szép, szomorú nóták voltak egytől egyig. Aki csak hallotta, úgy érezte, menten meghasad a szíve...

Csendesen mosolygott maga elé, mintha valami igen szépre emlékeznék.

De azután elborult az arca. – Csak a jóistent ne bántanák! Hiszen nem tett az nekik semmi rosszat.

– Azt is tudod, hogy miért bántják a jóistent? – kíváncsiskodtam.

A fejét rázta.

– Nem – mondta –, látod, ezt nem tudom. Talán nem is igaz egy szó se belőle. Talán csak ráfogás. Mert hiszen ők azt akarják, hogy mindenki egyformán éljen ezen a világon. Hogy ne legyen gazdag ember, szegény ember; hogy mindenki egyforma legyen. Szóval egyenlőséget akarnak, no. Igazságot és jó életet minden embernek. Ez ám igen-igen szép dolog, Druska. De hát a jóisten is ugyanezt akarja. És ezt akarta Krisztus urunk is, ezt bizony, szegény feje.

S egyre csak ingatta a fejét, ráncolgatta a homlokát, mint aki nagyon csodálkozik, és semmit sem ért az egészből.

Azután érkezett a nap, amikor leszakíthattam a kertkapuról a piros cédulát, S bár a gyerekek közé még nem mehettem, délutánonként jókora sétákat tettem nagyanyával.

Amint megnyúltak az árnyékok, felkerekedtünk. Végigballagtunk a kövezetlen, poros, örökké néptelen utcán, amelynek mindkét oldalán foghíjak váltakoztak földszintes, kertes házakkal. A sarkon a vendéglő kerthelyiségében kugliztak, tompán dörrentek a felborult bábuk. Ezt figyeltük egy darabig, majd a szomszédos fűszerüzlet előtt szóba elegyedtünk Verebély úrral, aki már a boltja redőnyét húzta le, de nekem még kihozott egy marék Stollwerket. A kopott kis mozi kirakatában megnéztük az új film fényképeit, és bizalmasan közöltem nagyanyával, hogy a Karády Katalin csodaszép hölgy, és nagyon tetszik nekem – ezután pedig a vasúti sorompónál átmentünk a töltés másik oldalára.

A körvasút túlsó oldalán beláthatatlan, széles mező terült el. Bolgárföldek húzódtak arrafelé, és néhány elszórt, magányosan fehéríti tanyaház. Távol a gyár kéményei füstölögtek, és még meszszebb a munkástelep alacsony, bádogtetős, összezsúfolt barakkjai tűntek elő.

A nyárvégi nap már bágyadtabban sütött, és könnyű szellők jártak a mező fölött. Nagyokat szaladtunk a térdig érő, sűrű fűben, és vidáman kiabáltunk egymásnak. Borzas is mindig velünk tartott. Ott nyargalászott körülöttünk, majd kibújt a bőréből örömeiben. Lihegve lepkéket kergetett, vakkantgatott, hentergőzött, és halálra rémített egy boldogtalan tyúkot, mely ki tudja, hogy vetődött oda.

Odébb, egy csapáson kacsák tartottak a halastóhoz. Fejüket magasra tartva, fontoskodó hápogással billegtek a magas fű között.

Virágot szedtünk, és nagyanya koszorút font belőlük.

– Hazavisszük nagyapának – nevetgélt. – A nyakába akasztjuk, és azt mondjuk neki, hogy menyasszony.

Főlegyenesedett, megigazította hatalmas, ősz hajkoronáját, amelyből néhány tincs mindig az arcába rakoncátlankodott, és tenyerét a szeme fölé ernyőzve a magasba kémlelt.

– Gólyák – mondta. – Nézd, Druska, hogy húznak...!

Néztük a tovaszálló gólyacsapatot, és mind a ketten, de talán még Borzas is, sajtó

szívvel néztük őket.

– Nemsokára itt az ősz – sóhajtott nagyanya. – Bizony, költöznek már a madarak is. Melegebb országokba szállnak, nekünk meg itt marad a csúf, lucskos ősz meg a dermesztő tél.

– Hová repülnek ezek a madarak? – kérdeztem. – Nem mehetnének el mi is oda, ahová ők?

Nagyanya elmosolyodott. – Ó, hiszen ők nagyon messze mennek! Egyiptomba... Afrikába... Bizony, még tengereket is keresztülrepülnek. Tengereket, sivatagokat, bérce nagy hegyeket, amíg odaérkeznek. De jövőre, alighogy nálunk újból kitavasodik, hűségesen visszatérnek.

– Hát visszatálnak? Olyan messziről is?

– Visszatálnak – bólintott. – Az állatok okosak ám, és a madarak is azok.

Mesélgetett, tanítgatott még séta közben is.

– Hiszen te mindent tudsz, nagyanya! – mondtam lelkesen. – De jó volna örökké veled lenni!

Hamisan pislantott rám. – Hát anyád? Akkor ki volna az ő kislefia?

Szégyenkezve sütöttem le a szemem. Hát igen, anyuról egy kicsit mindig megféledekzem.

Sétáink végén rendszerint útba ejtettük Ljuben bácsi bolgárföldjét is.

Ljuben bácsi a háza előtti padon üldögélt és pipázott, fogai közül szinte sose került ki a csibuk. Így dolgozott, dudorászott, beszélgetett, köpködött (amit igen gyakran és bámulatos ügyességgel tett), de Jani mennyre-földre esküdözött, hogy Ljuben bácsi még enni meg inni is úgy szokott, hogy közben a pipa ott fityeg a szája sarkában.

De ha nagyanyával találkozott, rögtön kivette a szájából.

– Jó estét, jó estét – köszönt ránk érdes hangján, mulatságosan ropogtatva a szavakat. – Köll-e dinnye, finom, zamatos görögdinnye, édeske? Neked én olcsón megszámitom.

Ljuben bácsi mindenkit tegezett, és nagyanyával szívesen elévődött.

– Milyen szép vagy te, bábinka! Ül ide mellém a padkára, hadd nézegesselek.

Nagyanya szívből nevetett rajta. Szép, barna arca fiatalosan ragyogott. Az öklével fenyegette meg Ljuben bácsit.

– Már megint udvarolsz, komisz pogány? Menyecske kéne neked, menyecske, igaz-e?

Ljuben bácsi csak a szemével mosolygott. Mindig elámultam, hogy barázdák szaggatta arcában milyen gyönyörű, kék szempár világít.

– Menecske, menecske, az bizony – bólogatott, s ő is elnevette magát, mondott valamit a maga nyelvén. – Ahh, lelkecském, Ljuben öreg már... hej, igen vén ám...

Felállt, fogai közé szorította a pipáját, és intett, hogy kövessük.

Nemcsak én, de nagyanya is eltörpült hatalmas szál alakja mellett. Ha én egyszer ilyen óriás lehetnék! – s magamban elábrándoztam, milyen pompás dolog volna is az.

Nagyanya kezét fogtam, és csodálattal bámultam Ljuben bácsit. A legszebb játékomról is örömet lemondtam volna, ha csak egyszer megszólít. De sose szólt hozzám, rám se hederített. Meglehet, olyan mérhetetlen magasból talán fel sem tűntem neki.

Aztán hazacipeltek a két óriási görögdinnyét. Még alkonyodon, de az elsötétítés miatt az utcai lámpák nem gyulladtak ki, és sehol egyetlen ablak sem világított. Az

ereszkedő szürkületben ez nagyon lehangoló volt.

Nagyapa az üvegezett verandán várt bennünket. A vastag elsötétítő függönyöket már gondosan összehúzta a veranda ablakain, és a fonott karosszékben újságot olvasott. Olvasás közben mozgatta a száját, meresztgette a szemét – mulatságos volt figyelni. A falon, két virágkosár között, kovácsoltvas hajólámpa függött. Ámbár nem is hajólámpa volt talán, csak én tartottam annak, mivel mind a négy üveglapjára egy-egy dagadó vásznú vitorlást pingáltak. Fénykörében néhány beszabadult pille verdesett.

Megvacsoráztunk, és szótlánul üldögéltünk egy darabig. Nagyanya fürge kézzel valami pulóvert kötött s dúdolgatott magában, nagyapa kezében zizegtek az újságlapok. Borzas az ajtó tövében, a küszöbnél szunyókált, de tüstént megmoccant és fejét fölütve, hegyezni kezdte a fülét, ha a mély esti csöndet kintről valami megzavarta: egy hirtelen vonatfüty, egy messziről konduló, komoly kutyaugatás vagy egy kései járókelő lépteinek roppanása az utcán.

Végül nagyapa akkurátusan összecukta az újságot, végigsimított tatáros, tar koponyáján, és felpattintotta ezüst láncon fityegő zsebórájának a fedelét.

– Későre jár – dünnyögött. – Tegyük el magunkat holnapra... – s azzal aludni tért, mert másnap korán reggel ment a bankba.

Nagyanya meg én pedig kiültünk a veranda elé, a sötétbe, a lépcső melletti padra. Augusztus végi, holdas, szép este volt. Langyos szellő járt, túlérrett virágillatot, nehéz mezei szagot hozott magával. A levegőben már az ősz érződött. Talán ez okozta, vagy talán az, hogy körös-körül minden sötétségbe burkolózott – de valami megnevezhetetlen, édes szorongás töltött el.

Hallgattuk a fák suhogását, és a tiszta, csillagos eget néztük – ezt sosem untam meg, a Teréz körúti bérházban nem lehetett részem benne.

Nagyanya halkan, szinte suttogva énekelgetett: *„Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok...”*

És az égről időnként lehullott egy csillag.

– Valahol most sírnak – jegyezte meg ilyenkor nagyanya. – Ha csillag hull le, meghalt egy ember.

Szomorúan pillantott rám, én meg szorongva őreá.

– Meghalt? Biztos ez, nagyanya?

– Bizony, Druska – erősítette meg ez így igaz. Mert mindenkinek megvan a maga csillaga. Kisebb csillag, nagyobb csillag, haloványabb vagy fényesebb – amilyen ő maga, amilyen a lelke. És amikor meghalunk, letűnik a csillag is, amelyik a mienk volt.

Elmerengtem egy percre, olyan titokzatos, annyira meghitt, és mégis oly fájdalmas volt mindez.

– És ha... ha én halnék meg? Akkor is lefutna egy csillag?

– Bolond gyermek! – csapta össze a kezét elszörnyedve. – Mi nem jut eszedbe?! Hát miért halnál te meg, hiszen éppen felgyógyultál... Ej, csak nem szontyolodtál el, kisunokám?

Hallgattam, hátraszegett fejjel néztem a csillagokat. Valóban titokzatosaknak látszottak. Mindegyik egy emberé, gondoltam. Ott van közöttük apué is, anyué is, nagyanyáé... meg az enyém is.

Vajon melyik lehet az enyém?

Ez nagyanyát is kíváncsivá tette. – Nosza – biztatott –, hamar keressük meg!

Odabújtam a karjába, és az ujjammal mutattam: – Az ott egy szép csillag, nagyanya, látod? Hadd legyen az az enyém.

Szelíden ellenkezett.

– Nem lehet. Az túl nagy csillag, az felnőtt csillag, te pedig apró vagy még. Aprócsillagot keresünk. Aprót, de annál fényesebbet.

Apró csillag nem is lehet fényes, gondoltam elkeseredve. A nagy csillagok a fényesek, nem a kicsik.

De egyszer csak nagyanya halkan fölkiáltott.

– Ott van, ni! – nyújtotta ki a kezét. – Oda nézz, Druska, hát nem megtaláltam...! Ott van, ott ragyog a Göncöl mellett, látod-e?

Izgalmamban talpra ugrottam, mintha akkor legalábbis közelebről láthatnám, és – csodák csodája! – valóban úgy ragyogott ott egy csillag, egy aprócska, de annál tündöklőbb csillag, hogy a fényével maga körül mindent elsápasztott.

– Megleltük – örvendezett nagyanya. – Ugye, hogy megleltük? Ej, be szépen csillog-villog... de még hogy ragyog az a Druska-csillag!

Druska-csillag, suttoztam magamban, az én csillagom... és elfogódottan néztem nagyanyára. – Keressük meg – kérleltem – a te csillagodat is.

Nem telt sok ideibe, azt is megtaláltuk. És megtaláltuk apu csillagát is, anyuét is meg nagyapáét és Janiét, sőt még Ljuben bácsiét is. Szépek voltak, egyik szebb a másiknál, de az enyémmel nem mérközhettek. Egyik sem volt olyan tündöklően fényes, mint az enyém.

Aztán valahogy eltörött a kedvünk. Csak ültünk szótlánul a sötétben, hallgattuk a lábunknál szundító Borzas szuszogását, és valami különös szomorúság telepedett ránk. A diófa ágai között átszűrődött a holdfény. A töltésen zihálva-krákogva haladt egy vén mozdony. Nesztelen esti madár suhant el a tető felett. A bunker, akár egy mesebeli szörny óriás púpja, úgy domborodott-sötétlett az udvar közepén.

– Mondd, nagyanya – kérdeztem alig rezdülő szájjal, megborzongva –, mikor fog apu hazajönni? Mikor lesz vége a háborúnak?

Ki tudhatná azt, kedves? – sóhajtott fel. – Ki volna annak a megmondhatója?

Összébb húzta a vállán a kendőt, ő is megborzongott.

– Hűvösödik – mondta. – Meg az idő is nagyon elszaladt már...

Elbúcsúztunk a susogó fáktól, a csillagoktól, a sötét kerttől, Borzas kutyától, és kézen fogva bementünk a házba aludni.

1988

Az ezüst vitézségi

Szombat délutánonként a repkénnyel befuttatott, ódon, nagy ház ebédlőjében, amelynek ablakai a körvasúira néztek, összeült a szokásos kártyaparti: nagyapa, a Verebély fűszeres, a Csörnyei trafikos meg Ákos bácsi, a nagybátyám, aki a ház elkülönített, másik felében lakott. Késő estig verték a blattot, és akkora ricsajt csaptak, hogy meg

kellett bolondulni tőlük.

Fél nyolckor azonban mindig szünetet tartottak. Megvacsoráztak, közben bekapcsolták a rádiót (amelynek titokzatos, zöld varázsszeme mindig megborzongatott, mert olyan volt, akár egy élőlényé), és meghallgatták a híreket. Nagyapa pedig elégedetten kijelentette: – Most márt bizonyos, hogy megnyerjük a háborút.

– De, papa – sopánkodott Ákos bácsi –, hiszen az angolok partra szálltak Olaszországban, az olaszok meg elkergették Mussolinit.

– Annál jobb – szegte fel az állát nagyapa. – Csak hulljon a férgese! Úgysem állhattam soha azokat a füstösképű makarónifalókat. De a német meg a magyar most majd együtt megmutatja...

Ákos bácsi ezt sohasem hagyta szó nélkül. Ő nemcsak az oroszokat, a tótokat meg a románokat gyűlölte, mert mindez szinte kötelességszámba ment nála, hanem minden egyéb nációt is mélységesen megvetett. A németeket például úgy pocskolta: azok a gombóceví, svihák svábok.

Milyen pokoli ordítózás tört ki néha!

Ákos bácsi, aki nemcsak külsejében – jámbor, kék szemével, pisze orrával, nagy kerek fejével –, hanem könnyen felfortyanó természetével is nagyapára ütött, hevesen bizonygatni kezdte, hogy nem lett volna szabad belépünk a háborúba, mert a svábok hibájából el fogjuk veszíteni.

– Igaz – bólogatott Verebély bácsi is, szokása szerint mélán lógatva bánatos, hosszú orrát. – Mi kérem, minden háborút elvesztünk.

Nagyapa vérvörös arccal az asztalt kezdte verni, és magából kikelve ordított Ákos bácsira: – Áruló vagy! Idegenbérenc, hazaáruló, dezertőr! Te kufár, te... te zsidó!...

– Kikérem magamnak – visította Ákos bácsi –, a papa azonnal vonja vissza! Tessék visszavonni! A papa vegye tudomásul, hogy...

Nagyapa azonban se nem látott, se nem hallott. Pulykavörös arccal tajtékozott, és azzal fenyegette Ákos bácsit, hogy nyomban rendőrt hív.

Én ijedtemben a legtávolabbi zugban húzódtam meg, vagy nagyanya háta mögé bújtam. Semmit sem értettem, minden felfoghatatlan volt, csak azt tudtam, hogy Ákos bácsit valóban szörnyen megsérthette ilyenkor nagyapa. Még hogy zsidónak nevezni valakit! Hiszen mindenki tudja, hogy azok gonosz emberek, és a világon minden bajt ők okoznak. Lopnak, csalnak, becsapják a szegény embert, és mindenhol kitúrják azt, aki magyar. Mondtam is egyszer fontoskodva nagyanyának, amit éppen előző nap hallottam, hogy borzasztó dolog lenne, ha elveszítenénk a háborút, mert akkor az oroszok és a zsidók, akik nagyapa szerint egykutyák, mindenkit lekaszabolnának, még a gyerekeket is.

Nagyanya a fejét csóválta, mint rendesen, amikor ilyeneket hallott tőlem, és kedvetlenül felsóhajtott.

Csodálkoztam rajta. Nem értettem, miért kedvetlenedik el, és miért néz rám olyan szomorúan? Hiszen ha nagyapának mondok ilyesmit vagy Ákos bácsinak, mosolyogva veregetik meg az arcom, és húsz fillért adnak fagylaltra vagy nyalánkságra. És Jani, az unokabátyám is mindig megdicsér, ha így beszélek.

Ő egyébként is gyakran hengegett el azzal, hogy az iskolában mennyi borsot tör a zsidó gyerekek orra alá. Rajzszöveget dug alájuk, viszketőport szór a nyakukba, vagy egyszerűen elagyabugyalja őket.

Főleg egy Müncz nevű kisfiúra haragudott, akiről azt mondta: olyan rút, mint az ördög. De lehet, hogy nem is ezért haragudott rá, hanem azért, mert Müncz jó tanuló volt, jó magaviseletű, és csupa jeles a bizonyítványa, ő pedig örökké intőket hozott

haza, de jelest sohase kapott.

Mindez azon a nyáron történt, amikor nagyanyánál bárányművebe estem, s a várva várt, pompásnak ígérkező nyaralás kis híján füstbe ment.

Szerencsére gyorsan gyógyultam.

Lázam már nem volt, a bőrömön se látszottak többé a pici pöttyök. Azután egy nap, amikor megint megvizsgált a doktor bácsi, azt mondta: – Most már kutya baja sincs. Mehet a többi lurkó közé.

Nagyanya meg én kiballagtunk a kertkapuhoz, és letéptük róla a ragályos betegségre figyelmeztető piros cédulát; már rég kifakult. Igen ünnepélyes pillanat volt. Nagyanya vidáman hunyorgott, Borzas vakkantgatott és a farkát csóválta. De ott volt az unokabátyám, Jani is, meg a legjobb barátja, Verebély Tomi, és ők is örvendeztek.

– Csináltam neked egy csúzlit – mondta Jani. – Direkt neked csináltam ám!

A csúzli gyönyörű volt, és nekem még se volt saját csúzlim.

Nagyanya a kezünkbe nyomott egy-egy őszibarackot, aztán elmentünk játszani.

Végignyargaltunk az utcán, s mire kiértünk a vasúti töltés melletti tisztásra, már összegyűlt az egész csapat. Egy gazdátlan, korhadt krampácsolóbódé előtt sorakoztak, amelyet Jani úgy nevezett: a főhadiszállás. Hát, a főhadiszállás előtt ott állt tíz-tizenkét fiú, valamennyi már iskolás, nagyobb nálam, és amikor megláttak, Jani parancsára, feszesen szalutáltak nekem. Pedig én még iskolába sem jártam, és a csapatban is csak – így mondták – „kültag” voltam.

Verebély Tomi kibontotta a piros-fehér-zöld zászlót, a szemüveges, pufók Csörneyi megperdítette a játékdobot, azzal Jani hozzám lépett. Kezet szorított velem, barátságosan megveregette a vállamat, majd átnyújtott egy barnára festett, lapos kavicsot.

– Ez a kis vitézségi érdemrend – közölte. – Aztán megbecsüld a kitüntetést, és máskor ne legyél beteg.

– Igenis – motyogtam borzasztó zavarban. – Köszönöm szépen, tábornok úr.

Büszke és meghatott voltam, bár arra gondoltam, hogy kis vitézségbe már kivétel nélkül mindenkinek van a csapatban, és ez nem is olyan nagy dicsőség, de hát az igazi, komoly kitüntetés, az ezüst vitézségi meg az arany vitézségi, számomra csak álom lehetett. Ahhoz nem volt elegendő holmi ragályos betegség. Ahhoz valódi hőstett kellett, valami egészen kivételes, jeles hőstett, amit kizárólag csatákban lehet véghezvinni. Én pedig, szégyenszemre, nem nagyon kedveltem a csatákat. Olyankor szerényen meghúzódtam oldalt, és csak a többieket biztattam. De őket se túl hangosan.

Mert a körvasút innenső és túlsó oldalán rettentő, elkeseredett csaták zajlottak le a Csuli-féle bandával. Ez a Csuli nagy csibész hírében állt, mifelénk mindenki komisz utcakölyöknek nevezte, ráadásul a gyári telepen lakott, és az egész bandája odavalósi volt. Úgy hívtuk őket, hogy *prolik*, s ha valamelyikükkel összetalálkoztunk az utcán, csúfolkodva kiabáltuk:

– Proli, proli, koszos a füled!

Abban a hitben éltem, hogy a *proli* valami csúf szó, amelyet Janitól éppen eleget hallani, de Verebély Tomi elmagyarázta, hogy a *proli* csavargó, verekedős, tolvaj, rossz embert jelent, meg olyat, aki folyton iszik, és csak a napot lopja. Ő mindezt a papájától tudta, és a papája mondta neki azt is, hogy a proli semmivel sem jobb a zsidónál.

Csuliék azonban nem prolinak hívták magukat, hanem kalózbándának. A csatában mindig fekete álarcot viseltek, mint a filmekben a banditák. Így jelentek meg, álarcban

a töltésen, halálfejes, fekete zászlójukat lengetve, és teli torokból bömbölték csatakiáltásukat:

– Héjjá hó! Héjjá hó! Hó! Hó! Hó!

Nekem ilyenkor menten elillant a bátorságom, és roppant örültem, hogy csak kültag vagyok, és még kicsi, és senki sem törődik velem.

– Tá-riadó! Tá-riadó! – harsogták a mieink. – Huj, huj, hajrá!

Pergett a dob, lobogott a nemzetiszín zászló. A két banda összecsapott.

A töltés oldalán üldögéltem. Izgalmamban tövig rágtam a körmömet, és arra gondoltam, hogy haza kéne menni nagyanyához.

A csaták váltakozó sikerrel folytak. Hol a mieink verték el a Csuliékat, hol pedig ők futamítottak meg minket.

Ilyenkor egyenest nagyanya kertjébe szaladtunk be, mert szerencsére közel esett a harcmezőhöz, és oda az ellenség nem mert utánunk jönni. Ennek főleg Borzas volt az oka. Ott morgott, vicsorgott a kapu mögött.

Egyik alkalommal azonban, amikor a mieink hanyatt-homlok menekültek, én valahogy lemaradtam tőlük, és rémülten vettem észre, hogy a feketeálarcosok engem vesznek üldözőbe. Futottam a töltés mentén, ahogy csak a lábam bírta, és akkor megpillantottam egy törött léckerítést, amelyen éppen bebújhattam. Bokros, dudvás, elvadultan sűrű növényzetű kertben találtam magam. S egyszerre ott állt előttem egy vörös hajú, szeplős kisfiú, aki jókora macskát szorongatott a karjában, és legalább olyan tágra nyílt, ijedt szemmel nézett rám, ahogy én őrá.

Csuliék akkor már ott trappoltak a kerítés előtt, és csatakiáltásaikkal felverték az egész környéket.

– Oda... gyorsan... – szólt hirtelen a kisfiú, és rámutatott a kert végében meghúzódó, rogyant sufnira.

Így aztán ott bent, mindenféle kerti szerszám és egyéb lim-lom között vészelttem át azt a néhány percet, amit Csuliék a kertben töltöttek. Keményen vallatóra fogták a kisfiút, de ő olyan jól játszotta a mit sem tudó ártatlant, hogy végül hittek neki és mérgesen továbbálltak, én meg nem lettem a túsuk.

Mert semmi kétség, a feketeálarcosok túszul akartak ejteni, amint másnap Jani értésemre adta, miután megdicsért, hogy ügyesen kereket oldottam az üldözőim elől, túszul akartak ejteni, magyarázta komolyan, hogy előbb szörnyű mód megkínózzanak, azután pedig vakságot kérjenek értem, hiszen a túszoikat éppen ezért ejtik. Az persze szerfölött büszkévé tett, hogy Csuliék váltságul akartak felhasználni, de hogy kire-mire akartak volna kicserélni, arról sejtelmem se volt, és valami azt súgta, hogy Jani sem igen tudja. Ekkor a beszélgetésünk hirtelen abbamaradt, mert az utcasarkon észrevett valakit.

– Nézd – mutatta –, ott a Müncz!

Én pedig megpillantottam azt a kisfiút, aki előző nap elbújtatott Csuliék elől. Tejet vitt haza a boltból. Nem tudhattam, vajon ő is felismer-e, csak azt láttam, hogy Janitól rettenetesen megijed. Magához szorította a tejesüveget, és ina szakadtából futásnak eredt.

– Szervusz, paprikajancsi! – kiabált utána Jani. – Hol égetted meg a hajad?

És rám nézett büszkén, látom-e, mennyire fél tőle a Müncz.

Délután Jani a bandának is elhencegett Müncz megfutamításával.

– Csak ránéztem, srácok! Bizisten, csak ránéztem, és úgy elpucolt, mint egy ürge! – és állandóan engem szólított tanúnak. Minden második szava után bizonyítanom

kellett, hogy nem hazudik.

A főhadiszállás előtt, a sárguló fűben heverészett az egész csapat.

Lustálkodtunk, egyikünknek se volt kedve játszani. Ezen a délutánon Csuliék se jöttek csatázni, bizonyára ők is heverésztek valahol a rekkenő hőségben.

– A zsidók mind gyávák – mondta az egyik fiú. – Ha rájuk kiált az ember, mindjárt összezsínálják magukat.

Ezen mindenki nevetett, csak Jani nem.

– Utálok a Münczöt – szólt töprengő arccal, mintha hosszú gondolkodás után sütötte volna ki. – Nem tudom, miért, de utálok. Ha meglátom az osztályban, mindig szeretnék belerúgni.

Jani egy osztályba járt vele. Mind a ketten negyedikesek voltak.

– Én is utálok – mondta Csörnyei, a dobos. – A Müncz бүdös. Egy padban ültem vele, és mindig szagoltam, hogy milyen бүdös.

Egy szőke kisfiú szólt közbe, aki Mikinek hívtak.

– Nem is бүdös – ellenkezett. – Én is ültem vele egy padban.

Csörnyei дühös lett. Szemüvegén keresztül meresztgetni kezdte a szemét, és sziszegett.

– Igenis, бүdös! Libaszagú, ha tudni akarod. Бүdös libaszagú!

– Úgy van – szólt közbe Verebély Tomi, aki roppantul szeretett fontoskodni. – A zsidók folyton libát esznek. Azért is hívják őket libásoknak.

– Az lehet – mondta a szőke kisfiú. – De a Müncz nem бүdös. Nem igaz, hogy бүdös.

– De véded! – nézett rá ferdén Jani. – Talán te is libás vagy, Miki egér?

Néhányan kuncogni kezdtek, a szőke kisfiú zavarba jött.

– Dehogyan védem –, mondta, és a füle tövéig elpirult. – Hát, érdekel engem? Lehet, hogy tényleg бүdös... Mit tudom én?

Egyáltalán nem volt бүdös, gondoltam, ott álltam mellette a kertben, és nem volt az. A Csörnyei meg nem zsidó, és mégis бүdös. Azért бүdös, mert kövér, izzadós és nem szeret mosakodni. De ha együtt volt a csapat, én nyikkanni sem mertem. Csak meghúzódtam szép csöndben, hogy ne is lássanak, észre se vegyenek. Nehogy egyszer csak eszébe jusson valamelyiküknek, és azt mondja: te még iskolás se vagy, mit keresel közöttünk?

Így hát hallgattam.

Ok már egészen másról beszélgettek. Arról beszélgettek, hogy a zsidóknak görbe orruk van, fekete hajuk és szakálluk, és ezért hasonlítanak úgy az ördögre.

– Mondjátok – kérdezte ekkor Csörnyei, és izgatottan felkönyökölt a fűben. – Igaz, hogy *ezeknek* kiskorukban levágják a töküket?

A többiek nyerítve nevettek, én meg elvörösödtem, mert ez a szó csúnya volt, s Janitól tudtam, hogy mit jelent.

Csörnyei megint дühös lett, mert azt hitte, hogy rajta nevetnek. Mérgében sírós hangon ismételte:

– Igenis, aszongyák! Igenis, aszongyák...

Verebély Tomi megigazította szépen elválasztott haját, mert ő nemcsak fontoskodó volt, hanem ficsúr is (így is csúfoltuk), és roppant felnöttesen magyarázni kezdett:

– Igen, ezt én is hallottam. A papám mesélte, hogy ezeknél nincs keresztelő, mint

nálunk, hanem, amikor megszületik a gyerek, akkor levágnak a... farkából.

Verebély ezt olyan finoman, szemérmesen mondta, hogy megint kitört a nevetés. A fiúk vihogtak, gyömszölték egymást. Nagyon tetszett nekik a beszélgetés.

– Nézzétek! – kiáltott fel hirtelen Jani, és a sorompó felé mutatott.

Müncz jött át éppen a sorompón. Valami nagy kosarat cipelt, ami igen nehéz lehetett, mert alig bírta, és a kosár széle a bokáját verdeste. Talán krumpli volt a kosárban, nem tudtuk megállapítani.

– Most majd megtudjuk, hogy tényleg van-e pöcse – mondta Jani, azzal tölcsért formált a tenyeréből, és elrikoltotta magát: – Müncz! Gyere ide! Ne félj, nem bántunk. Naaaa, isten bizony...

Müncz ránk bámult, habozott. Majd a másik kezébe vette a kosarat, és hozzánk bandukolt. Biztosan belátta, hogy a nehéz kosarával úgyse tudna elszaladni. Ijedt is volt, de kíváncsi is, hogy mit akarhatunk tőle.

– Szervusz – mondta Jani, és ránk kacsintott. – Na, ne gyulladj be – nézett aztán rögtön Münczre –, most nem bántunk. Tedd le a kosarat.

Müncz engedelmesen letette a kosarat, de mukkanni sem mert. Hol egyikünkre, hol másikunkra kapta a tekintetét. Olyan szerencsétlenül álldogált ott, hogy kínomban lesütöttem a szememet. No, meg azért is, hogy ne találkozzék a pillantásunk.

Haza kellene menni, gondoltam. Nagyanya már biztosan befejezte a munkáját, és mesélne nekem.

Egyszerre kimondhatatlan vágyat éreztem, hogy odabújhassak hozzá, és kérleljem, meséljen valami szépet.

– Csak nem félsz, Müncz? – hallottam Jani hangját. – Mi farkaskölykök vagyunk – mondta ünnepélyesen. – A farkaskölyök nem bántja a gyengébbet.

Müncz semmit se szólt. A fiúk is hallgattak; lélegzetvisszafojtva várták, mi fog kisülni ebből.

– Húzd le a nadrágodat – mondta Jani. – Meg akarjuk nézni, hogy van-e pöcsöd.

A fiúk megint vihogni kezdtek, kényszeredetten csapkodták a combjukat.

Csak a szőke Miki ellenkezett rémulten.

– Ne, azt ne! Jaj, Jani, azt ne!...

– Csend! – kiáltotta Jani, és nagyon parancsoló volt, ahogy egy vezérhez illik. – Na, húzd le a nadrágodat, Müncz!

A szemem sarkából lestem oda.

Müncz mozdulatlanul állt, csak éppen a szája reszketett egy kicsit. Azután gyöngén, szinte habozva megrázta a fejét.

Jani türelmetlenül toppantott.

– Nem lesz semmi bajod, te hülye! Hát, nincs abban semmi. Vagy talán igaz, hogy neked nincs is?

Most már senki sem nevetett. A fiúk lassan, éhes kíváncsisággal körülfogták Münczöt.

– Naaa, húzd le! –kérlelték. – Nincs abban semmi, igazán...

– Ha akarod, mi is megmutatjuk a magunkét – mondta az egyik kisfiú.

Én ugyan meg nem mutatom. A pusztá gondolatától elszörnyedtem.

Müncz egyszerre csak sírni kezdett.

– Bög – szólt valaki utálkozva.

Mereven magam elé néztem.

Úgy látszik, ő is szégyelli magát, villant az eszembe. Furcsa volt, hogy egy zsidó kisfiú pontosan ugyanazt gondolja, amit én.

Bizonytalanul éreztem magam. Szerettem volna elmenni, de kíváncsi is voltam. Vajon mi sül ki ebből az egészből? A legjobb volna láthatatlannak lenni, gondoltam.

Amikor felnéztem, Verebély és Csörneyi Müncz háta mögött állt. Éppen a karját csavarták hátra. Müncz nem védekezett, de egész testében remegett, és fájdalmasan verdestek a szempillái. Valamit motyogott, talán azt: „Engedjete el...” De egészen halkán szólt, nem lehetett érteni.

– Na, ki akarja megnézni először? – kérdezte Jani harsányan, de közben megcsuklott a hangja.

– Ne, ezt ne! Csak ezt ne!... – hebegte a kis szőke Miki, és fehér volt az arca.

A töltésen éleket fütyült egy mozdony.

– Gyávák vagytok – kiáltotta Jani magas gyerekhangon. – Hát, majd megnézem én!

Vonat zakatolt el a fejünk felett. Dübörgése minden más hangot elnyomott.

Láttam, Jani lehajol és lehúzza Müncz nadrágját.

De mielőtt az alsónadrágját is leráncigálhatta volna, Müncz felüvöltött és kitepte magát örzői kezéből. Azt hittem, mindjárt elszalad. De nem szaladt el. A lehúzott nadrágjától nem is tudott volna. Tapodtat se mozdult, csak a szeme volt csupa rémület. És a nadrágját próbálta visszacibálni.

– Meg kell ruházni! – fakadt ki dühösen Csörneyi.

Jani a fejét rázta.

– Nem lehet. Megígértük neki, hogy *most* nem verjük el. Farkaskölykök vagyunk, megtartjuk a szavunkat. – Váratlanul gonoszul elvigyorodott, és rám nézett. – Gyere ide – mondta. – Te nem vagy farkaskölyök. Ruházd meg te.

Rémülten bámultam rá.

– Én még kicsi vagyok – suttogtam.

A fiúk vihogtak, tetszett nekik az ötlet.

– Ruházd meg te – mondta Jani. – Ha vissza mer ütni az más. Akkor palacsintára lapítjuk. Mire vársz? Talán beijedtél?

Néhányan gúnyosan nevetni kezdtek a fiúk közül. Nem akartam, hogy kinevessenek.

– Ne félj tőle! – bátorított egyikük. – Ez zsidó.

Zsidó, mormogtam magamban. És nagyanya különös tekintetét láttam. Ettől forró lett a fejem.

Müncz behúzott nyakkal állt előttem, és bután pislogott. Ha legalább valami jelét adta volna, hogy fölismert! De még csak azt se tudhattam, valóban fölismert-e. És újból elcsodálkoztam, hogy alig nagyobb nálam.

Hirtelen arcul köptem.

Azután másodszor is.

A fiúk nagyon nevettek.

– Klassz srác vagy!

De én nem néztem rájuk. Megint beteg leszek, gondoltam. Beteg leszek, és nagyanya mesél majd esténként. Az jó lesz... nagyon jó... Ó, milyen jó!...

Jani állt előttem, komoly szemmel pillantott rám.

– Meg fogod kapni az ezüst vitézségit – mondta.

1964

A rózsaszínű levélpapír

A hatéves kisfiú, akit szőke fürtös, hosszúhaja és nagy, kék szeme láttán gyakran lánynak hittek, semmit sem gyanított. Mi oka is lett volna a gyanakvásra? A legtöbb házbeli gyerek papája már régóta katona volt. Hengegtek is vele éppen eleget, vége-hossza nem volt dicsekvésüknek. Ő meg csak irigykedett rájuk titokban. Kivált akkor, amikor egyikük-másikuk büszkén újságot a folyosón, levél jött papától, írt a háborúból.

De hát ezután majd apa is írni fog, gondolta most elégedetten, méghozzá sokkal szebb és érdekesebb leveleket, mint a kövér Schmidt Karcsi még kövérebb papája, meg a Vicsek Jozsó papája, aki a vice a házban, és olyan incifinci kis ember, hogy érteni se lehet, miért engedték meg neki, hogy elmenjen katonának; igen apa sokkal szebb leveleket fog írni, mint az ő papájuk, s nemcsak betűs leveleket, mint azok, hanem rajzosokat is, mert apa igazán csodaszépen rajzol, és valahányszor csak vidékre utazik a lapos kis fekete kofferjével, ami dugig van mindenféle színes és mókás rongydarabkákkal, amiket ő árumintának nevez, szóval amikor csak elutazik valahová, mindig ír, és a leveleibe mindent belerajzol, amit látott, és ami útközben megesett vele. Kész gyönyörűség minden egyes levele! És néha szinte anyu sem kell hozzájuk, hogy felolvassa őket, hiszen a rengeteg kis rajzból úgymint minden kiderül.

Biztos, hogy most is így lesz. Egészen biztos. Lerajzolja majd a pályaudvart, talán éppen a Nyugatit, ahol nyüzsög a sok-sok katona, lerajzolja a vonatot, amivel megy a háborúba, de talán még a csatateret, meg a csatát is lerajzolja, meg saját magát is, ahogy éppen lödöz a puskájával... ámbár puskája még nincsen. Legalábbis akkor még nem volt, amikor elment. Ez csalódás volt, mert az igazán nagyszerű mégiscsak az lett volna, ha puskával a vállán megy végig a gangon a lépcsőházhoz, miközben az összes gyerek őt bámulja az ablakokból, de ebből nem lett semmi, csak a jókora hátizsák púposodón a hátán meg a bakancsa kopogott a folyosón, ahogy elindult, és azt mondta, a puskáját csak a csatában kapja majd meg, s ezt el is kellett hinni neki, hiszen a Vicsek papájának se volt még puskája, amikor elment katonának, meg a Schmidt Karcsi papájának se, s így hát rendben is lett volna az egész dolog. Csakhogy akkor, amikor ezt a puskaolgot elmondtam a Schmidt Karcsinak meg a Vicseknek, Schmidt Karcsi, aki éppen almát evett, kárörvendően nevetni kezdett, és azt mondta, hogy a te papádnak nem lesz puskája, mert a muftim azt mondta, hogy a te papád nem is igazi katona, hanem csak muszos katona, és aki muszos katona, annak nem jár puska, mert az nem igazi katona.

Verekedés lett a dolog vége, aminek persze híre ment, és anyu is tudomást szerzett az egészről. Elsápadt, de nem szólt semmit, még csak nem is veszekedett, nem, egy cseppnyit sem, és ez igazán különös volt, hiszen kiabált ő és büntetett minden semmiséget, de akkor csak állt és hallgatott, egész nap csak hallgatott. S másnap

reggel se mondott többet, csak ennyit, apád katona, hiszen tudod, kint van a fronton, s így folytatta, nekem most egy időre kórházba kell mennem, kisfiam, mert beteg vagyok, és amíg haza nem jöhetek, te Áronpapáékhoz költözzöl, a Mányoki útra.

Ugyan miért is gyanakodott volna anyja szavaira? Azt ugyan nem tudta meg tőle, mit jelentsen az, hogy muszos katona, de hát nem is ez volt a fontos, hanem az, hogy apa igenis katona, és harcol, ugyanúgy, mint sok más gyerek papája. Büszke volt rá továbbra is, anyát meg sajnálta, hiszen a betegség rossz dolog, és kórházban feküdni biztos még rosszabb, de hamar megvigasztalódott. Aronpapáéknál lakni igazán remek, budai házuknak nagy kertje van, és ott sokkal jobban lehet játszani, mint odahaza, a körúti bérház gangján, ahová különben is csak nagy ritkán engedi ki anyja, mert szerinte az úrigyereknek nem való.

Nem érte csalódás. Odaát, a budai házban valóban nagyszerű volt az élet. Már csak azért is, mert igen nagyon szerette az anyai nagyapát. Boldog volt, ha nagyapja a térdére ültette és úgy beszélgetett vele, miközben ő lilás erezetű, fényes, tar koponyáját simogatta. Áronpapa, mondogatta néha, hiszen te olyan vagy, mint egy török janicsár! Mit beszélsz, gyerkőce? Aronpapa ilyenkor megmérgeződött, és kézen fogva átvezette a félhomályos ebédlőbe, ahol két ódon szekrény közt jókora, megbámult festmény függött a falon. Íme, Miklós fiam, mutatott rá Áronpapa ünnepélyesen, s századszor is ugyanolyan elfogódott hangon, íme atyámfia, a te egyik ősöd: nemes és vitézlő Kávásy Péter, a verseci végvár kapitánya! Kávásy kapitány lóháton feszített, sisakosán, páncélingben, súlyos szablyát szorongatva, de hatalmas bajusza és marcona ábrázatja ellenére sem látszott barátságtalan embernek. Áronpapa szerint rettenthetetlen hős volt, vitézsége a nagy hírű Kinizsi Páléval vetekedett, s úgy csépelte-aprította a pogányt, hogy maga a fölséges király jutalmazta meg érte. A jutalom is ott függött üveg alatt, aranyozott keretben, ott bizony, a vedlett kutyabőr. Hányszor, de hányszor olvasta föl Áronpapa azokat a halványra kopott, girbegurba sorokat! S mennyi-mennyi titokzatos furcsaság kínálta magát még ott, az ebédlő falán, a két komor almárium között! Páncélos vitézek, dolmányos-mentés huszárok, csákós katonák képei, rajzok, metszetek, dagerrotípiák, fényképek, de mindenféle hasadozott okmányok, iratok, nyomtatványok és cifra írásai levelek is garmadával. Elborították a falat. Ám az igazán szívdobogtató látvány a falra aggatott, régi-régi fegyverek sokasága volt e fallal átellenben, a másik oldalon. Villogó pengéjű török, díszes markolatú, megcsorbult kardok, rozsdamarta buzogány, hosszú csövű, kovás pisztolyok, sőt két szakállas muskéta, keresztbe fektetve egymáson. És mindahánynak megvolt a maga históriája, izgalmasabbnál izgalmasabb események fűződtek hozzájuk. Fényes vadászatok és véres csaták, lesből való rajtaütések és nevezetes várívások. Áronpapa kiapadhatatlanul mesélt róluk, egyikről-másikról olykor akár fél délután. S amikor e rengeteg jeles vitézségek hallatán már mind a ketten úgy tűzbe jöttek, hogy csillogott a szemük, fakardot ragadtak hamarjában, és kipirult arccal – huj huj! – megmérkőztek. Végül Áronpapa kifulladásra megadta magát, és ellágyultan mosolygott. Ejha, te kis székelypalánta, aztán hírmondót se hagyjál az ellenségből...

Kényeztették, ahogy még senki. Lesték minden kívánságát, s mi mindent meg nem engedtek neki! Kedvére barátkozhatott, játszhatott a házbeli gyerekekkel, de még a szomszéd házbéliekkel is, pedig azok között akadt egy-kettő, akire anyja menten ráfogta volna: csibész utcakölyök; és néha még csavarogni is elengedték velük a közeli utcákba vagy a Gellért fölötti játszótérre. Egyedül csak apa hiányzott nagyon. Nélküle még ez a pompás szabadság sem ért valami sokat. Kivel is lehetett volna olyan érdekesen beszélgetni, olyan jókat játszani és nagyokat kóborolni, mint ővele? Nem, apát bizony még Áronpapa sem tudta pótolni. Hiányzott huncut mosolya, jókedvű nevetése, ravaszkan összecsapott, keskeny szeme és erős keze, amibe ha belekapaszzkodott az ember, biztosan tudta, hogy semmi baj nem érheti. De még a szaga is hiányzott. Az

az ismerős, meleg, kicsit fanyarkás, dohányra emlékeztető illat, amelyet mindig teli tüdővel, boldogan szippantott magába, valahányszor a karjában göngyölődhetett. Sokszor úgy rátört a hiányérzés, hogy órák hosszat az ablaknál gubbasztott, nézte a mindig néptelen utcát (hátha egyszer csak befordul a sarkon!), és szinte kővé dermedt a kibírhatatlan szomorúságtól.

Naponta megkérdezte: apu még mindig katona? Igen, Miklós kám, mondta Áronpapa, még mindig. Ilyenkor persze anyáról is illett kérdezősködni: még nem múlt el a betegsége? Nem, Miklós kám, még nem. Miért nem látogatjuk meg soha, Áronpapa? Mert néha azért anyát is jó lett volna látni. Áronpapa türelmesen elmagyarázta, hogy a kórház, ahol anya fekszik, és ami tulajdonképpen nem is kórház, hanem szanatórium, nagyon messze van, odaát egy másik országban. Te pedig jól tudod, makutyi, hogy háború van, mostanában nem lehet csak úgy ukmukfukk utazgatni! Igen, tudta, hogy háború van, hogyne tudta volna. Mindenki erről beszélt a házban, a fűszeresnél, az utcán és a piacon. Erről beszélt az összes vendég, aki csak Áronpapáéknál megfordult, és Ferenc bácsi is, anyu bátyja, aki vasárnaponként eljött érte, hogy kirándulni vigye a Svábhegyre vagy a Zugligetbe, sőt még a gyerekek is állandóan erről beszéltek a kertben és a játszótéren. Pedig semmi rossz nem volt ebben a háborúban. Odabenn, a Horthy Miklós úton néha katonák masíroztak, csinnadrattázott a zenekar. Máskor hosszú-hosszú sorban sárgacsillagosok vonultak. Áronpapa azt mondta, az a csillag kitüntetés a mellükön, de ez nem volt egészen érthető. Ha ki vannak tüntetve, miért kísérik őket a kakastollasok? Különben se látszottak valami nagy vitézeknek, batyukat és bőröndöket cipeltek, lehorgasztott fejjel bandukoltak, de olyan rendetlenül, még csak lépést sem tartva, hogy nézni is siralom volt. Hanem a kakastollasok, azok igen, azok szépek voltak! Libegett a kalapjukon a toll, szuronyuk villogott a nyári napsütésben, a csizmájuk keményen dobbant. Mindössze ebből állt a háború. No meg abból, hogy esténként föl kellett tenni az elsötétítődeszkát az ablakra, különben jött rohamsisakjában a házparancsnok és lármázott. Igaz, olykor-olykor fölvijjogtak a szirénák és muszáj volt lemenni az óvóhelyre, de hisz az remek mulatságnak is beillett. Bújócska a fászpincében, ipiapacs az előtérben...

Érthetetlen volt a felnőttek örökös félelme. Annál is inkább, mivel apa meg anyja csupa vidám és jó dologról írt. Az is jó volt, hogy sűrűn írtak. Ha levelük érkezett, Áronpapa azonnal behívta az ebédlőbe, hogy felolvassa neki. Elterpeszkedett az öblös bőrfotelban, amelyben köpcös kis alakja szinte elveszett, és köhécselve, pislogva bontogatta a borítékot. Az ebédlőben napközben is félhomály derengett, mert beteg szemének ártott a fény. A nyitott ablakokat összehúzott bársonyfüggöny takarta, alig arasznyi résen tört be a napsugár, és meg-megcsillant a hatalmas, faköpenyes ingaóra metszett üvegén. Nagymama – Linamama – töpörödötten üldögélt az óra alatt, és horgolt. Mindig az óra alatt ült, és mindig horgolt. Áronpapa az okuláréját babrálgatta, és komótosan, meg-megállva olvasta fel a legújabb levelet. Anya magas hegyekről írt, ahová csak drótkötélvasúton lehet feljutni, meg nagy erdőkről, sziklákról és havas csúcsokról, amelyeket a szanatórium ablakából lát. Az igazat megvallva, elég unalmas leveleket küldözgetett, olyan unalmasakat, hogy ő csak udvariasságból hallgatta végig, s közben már alig várta, hogy újra kimehessen a gyerekek közé a kertbe. Annál izgalmasabbak voltak apa levelei! Rendszerint csatákról írt, de még micsoda csatákról! A körmét rágta le az ember izgalmában, amíg hallgatta. Egyszer a puskáját belerajzolta a levélbe, és emiatt az összes gyerek szörnyen irigykedett. Ő meg roppant büszke volt apára, levélről levélre büszkébb. El kellett ismerni, hogy legalább olyan rettenthetetlen hős, mint Kávásy kapitány, és ezt Áronpapa készségesen el is ismerte. S abban is egyetértettek, hogy Horthy Miklósnak éppúgy meg kellene jutalmaznia apát, mint ahogy Kávásy kapitányt jutalmazta meg a fölséges király. Leveleit, akárcsak anyá, majdnem mindig azzal zárta, most már nem kell sokáig várnia rá, rövidesen hazatér.

Telt-múlt az idő, de csak nem jött egyikük sem. A háborútól persze már félni kellett. Az utcában, nem is igen messzire Áronpapáéktól, bomba csapott az egyik házba. Falai feketén meredeztek, füst gomolygott, korom hullt. A járdán, szorosan egymás mellé fektetve, emberek heverték. Ponyvával takarták le őket, de a cipőjük talpa előkandikált. Vess keresztet, Miklós, figyelmeztette Áronpapa, meghaltak szegények, a bomba ölte meg őket. Tágra nyitott szemmel meredt Áronpapára, és borzongva hozzásimult. Ugye, mi nem halhatunk meg, Áronpapa? Miránk ugye nem eshet bomba? Imádkozni kell, Miklós, mondta Áronpapa, s ez nem hangzott túl meggyőzően. Hát mi is meghalhatunk?, gondolta rémülten. Ettől a naptól kezdve szüntelenül félt. Ha Linamama reggelente a fűszereshez vitte vásárolni, vagy Rozálival, a kis cselédlánnyal átvillamosozott a hídon, a Nagycsarnokba, egész úton szorongva kémlelte az eget, nem tűnek-e fel hirtelen a repülőgépek. A pincében már el nem mozdult volna Áronpapáéktól, s míg le nem fújták a légiriadót, rettegve hallgatta a földöntúli tompa dörrenéseket, és minden pillanatban arra számított, hogy rájuk omlik a ház. Ferenc bácsinak szipogva könyörgött, sehova se vigye többé kirándulni. A lakásban nem mert egyedül maradni a szobában, ahhoz pedig végképp nem volt bátorsága, hogy kimenjen a kertbe játszani. Igaz, Áronpapa ezt már úgysem engedte volna meg. Egyik délután ugyanis haragos szemrehányást tett Áronpapának, hogy becsapta a sárgacsillagosokkal. Nem is kitüntetésből hordják azok a csillagjukat, mondta dühösen, hanem azért, mert zsidók, és hogy tudják róluk az emberek, hogy gonoszok és piszkok. Áronpapa sokáig hallgatott. A bőrfotelban ült, mélyen belesüppedve, s arcvonásait nem lehetett kivenni a félhomályban. Kitől hallottad ezt, Miklós?, kérdezte végül csöndesen. Az egyik gyerektől a házban, válaszolta, s dacosan tette hozzá, egészen biztos, hogy az a gyerek igazat mondott, mert katonatiszt a papája, és aki katonatiszt, az csak tudja! Azóta nem mehetett ki a kertbe, és azóta tiltotta el Áronpapa a többi gyerektől. Bánta is ő! A világ minden kincséért se merészkedett volna ki egyedül a lakásból. A bombázások sűrűsödtek, a félelme nőttön-nőtt. Már álmában is bombák potyogtak. Gyakran riadt fel sírva, és Linamama sem tudta megnyugtatni, aki pedig olyankor odabújt hozzá az ágyba.

Egyik éjszaka aztán mindennél iszonyúbbat álmodott. Apát látta a harcmezőn, amint éppen leteríti a puskagolyó. Nagyot sikoltott rémületében, s erre fölébredt, fogvacogva nyitott be az ebédlőbe. Az asztalon égett a zöldernyős lámpa, Áronpapa írt. Amikor észrevette őt a nyitott ajtóban, zavarba jött, és egy pillanatra eltakarta kezével a papirost. Hát te, gyerkőce? Miért nem alszol ilyenkor? Ő csak állt, és a papirost nézte az asztalon. A kislámpa fénye éppen rávetődött. Csak nézte, s már a rémületéről is megfeledkezett. Nem hallod, szólt rá Áronpapa, nem hallod, mit kérdeztem? Miért nem vagy ilyen késő éjjel az ágyadban? Azt álmodtam, dűnnyögte, hogy apu meghalt a csatában, de eközben is mindegyre a papirost figyelte. Csacsiság, nevetett rajta Áronpapa, hisz tegnap kaptunk tőle levelet, és a postás meglásd, holnap vagy holnapután is becsönget majd! És te mit csinálsz itt, Áronpapa, kérdezte bizalmatlanul, te miért nem alszol? írok, köhécselt Áronpapa, s belökte a fiókba a megkezdett levelet, éppen anyukádnak írok a messzi szanatóriumba. Nem hitt neki. A rettenetes, iszonyt! gyanú már belefészkelődött. Hogy lehet az, hogy a papiros, ott az asztalon, éppen ugyanolyan rózsaszínű volt, amilyenre apa meg anya szokott írni? Meg aztán Áronpapa olyan furcsán pislogott, pontosan úgy, mint aki nem mond igazat. Jó éjszakát kívánt neki, és visszafeküdt az ágyába. De nem tudott elaludni. Egyre csak a rózsaszínű levélpapír motozott az eszében. Lehet, hogy Áronpapa becsapja? Hiszen a sárgacsillagosokkal is becsapta! Addig tépelődött, törte a fejét, míg végül ravasz ötlete támadt. Volt egy féltve őrzött, szép piros ceruzája, és most már tudta, hogy Áronpapa a fiókos szekrényben tartja a rózsaszínű papirosokat. Másnap reggel, amint fölkel, titokban túhegynyi piros pontot nyomott valamennyinek a sarkába. A tisztákra is, meg

azokra is, amelyeken már írás volt. Áronpapa vaksi, gondolta, úgyse veszi észre.

Harmadnap aztán, ahogy Áronpapa ígérte, csakugyan levél jött apától. Linamama ott ült az ingaóra alatt, és horgolt. Áronpapa elhelyezkedett egy bőrfotelban, pápaszemét az orrára tűzte, és torkát köszörülgetve hozzálátott a felolvasáshoz. Izgett-mozgott a zsámolyon, feszülten leste Áronpapát, és alig győzte kivárni, hogy a levél végére érjen. Akkor kinyújtotta gyorsan a kezét, mutasd, hadd olvasom én is! Áronpapa göcögősen nevetett, hiszen te még nem ösmered a betűket, makutyi. De addig-addig makacskodott, míg meg nem kapta tőle a levelet.

Azonnal fölfedezte rajta a piros pontocskát.

Reszketve felállt, de a lába kiszaladt alóla, és elvágódott a szőnyegen.

1981

Játékvasút

A tehervonat, amelyet mérges prűszköléssel özönvíz előtti, kicsiny mozdony húzott, megállt a Berlini téren, és szabad utat engedett az Újpest felé vonuló harcokocsioszlopnak. A rövid szerelvény valamennyi kocsján ez a krétával írt szöveg állt:

BURGONYA AZ ÉHEZŐ SZÉKESFŐVÁROSNAK!

Az utolsó vagonról egy sovány, fekete hajú, tizenkét éves kisiú ugrott le. Barna UNRRA-kabátot viselt, és vízhatlan táskáját az amerikai segélyprogram kezdőbetűi díszítették. Csaknem bokáig éré), hosszú kabátja alól kék-fehér csíkos, durva vászonnadrág villant ki, s ugyanebből az anyagból készült kerek sapka volt a fején. A sapkán nyomott, fekete számok látszottak: 27059.

A Nyugati pályaudvar betört ablaksorú árkádja előtt, a közmunkásokra felügyelve, két nemzetiszín karszalagos rendőr meg egy zömök, araszos vállú, géppisztolyos vöröskatona ácsorgott. Mindhárman a kisiút nézték.

A gyerek nehéz bakancsában átszaladt az úttesten, nem törődve azzal, hogy a közmunkások és a járókelők figyelme reá irányul, majd a járdára lépett.

A vöröskatona fölemelte a kezét.

– *Malenykij cselovjek! Igyi szuda!*

A rendőrök mozdulatlanul álltak. Puskájukra támaszkodtak, és tekintetüket nem vették le a kisiú sapkájáról.

– *Igyi szuda, malcsik!* – szólt másodszor is a vöröskatona, és elhajította félig szítt cigarettáját.

A kisiú sovány arca megmerevedett. Nagy barna szemén rémület suhant át, ajka és álla remegni kezdett. Aztán meghúzta a vállán lógó táska szíját, és lassú léptekkel

odament hozzájuk.

Nem szólt, szemét lesütötte. Merőn nézte a katona sáros csizmáját.

– *Láger?* – kérdezte a katona, miközben a kerek sapkára bökött.

A kisfiú fölnézett, de csak egy pillanatra. Már nemcsak az arca, hanem a tekintete is megdermedt.

A vöröskatona mormogott valamit, széles arcán zavart mosoly jelent meg. Fél tábla csokoládét húzott elő a zsebéből és a kisfiúnak nyújtotta.

– Fogadd el! – biztatták a rendőrök. – Mondd neki: *szpasziba, tovaris!*.

A kisfiú csak hallgatott. A csokoládét a táskájába sülyesztette, de csak hallgatott. Állhatatosan a katona csizmáját nézte, az arca változatlanul mozdulatlan, szinte közönyös volt.

A katona ismét pufajkája zsebében kotorászott. Végül összeráncolt homlokkal elővett egy horpadt vekkerórát, és azt is a fiú kezébe nyomta.

Ekkor a kisfiú halványan elmosolyodott, és kimondta:

– *Szpasziba, tovaris.*

A katona mély hangon fölnevetett.

Hirtelen átölelte, megropogtatta a kisfiú csontjait, és barátságosan hátra teremtette.

– *Hitler kaputt!* – bömbölte. – *Fasiszti kaputt! Bravó, mologyec!*

– Van kihez menned? – kérdezték a rendőrök.

A kisfiú bólintott, azzal otthagya őket.

A vöröskatona megint rágyújtott. Tarkójára lökte a kucsmáját, és egyszerre vad arccal káromkodni kezdett.

A rendőrök tekintetükkel kísérték a kisfiút. Látták, amint át-átugrálva a felszaggatott aszfalt gödreit, sietve halad a járdán, s még azt is látták, hogy átszalad a Podmaniczky utca kereszteződésén, aztán elvesztették szem elől.

A gyerek a Szondi utcán túl megállt az egyik ház előtt. Ez a ház a többihez képest meglepően ép maradt. Nem érte belövés, a teteje sem szakadt le, sőt sértetlen maradt az első emeleti párkányon elnyúló két kőszobor is. Csodálatosképpen még a szétlőtt kapu fölötti színes üvegtábla sem törött el.

Valódi párisi áruk. Az udvarban balra. – hirdette az üvegcégér. – *Valódi párisi áruk. Az udvarban balra.*

Az üvegtábla alatt mésszel felmázolt jelmondat kanyargott:

LAKAT ALÁ A SPEKULÁNSOKKAL!

A kisfiú bámészan betűzgette a kusza írást, majd elmosolyodva beszaladt a hosszú kapualjba.

Amikor a negyedik emeletre ért, és a lépcsőházból kifordult a függőfolyosóra, heves szívdobogás kapta el. Megtorpant, a korlátnak támaszkodott.

Az udvaron, a porolónál, kezében hosszú seprűvel, termetes asszonyság állt, és őt figyelte. Ettől megijedt. Szaporán végighaladt a folyosón, és az egyik ajtón becsöngetett. A réztáblán ez a név állt:

Az ajtó szinte azonnal kinyílt. Törekeny, szép arcú asszony jelent meg, csodálkozva nézett a kisleányra.

Egy ideig szótlánul, majdnem ijedten meredtek egymásra. A kisleány zavarában a táskát szíjait ráncigálta.

– Csókolom, Magda néni...

Az asszony nem szólt. Elsápadt, egészen fehér lett, és hirtelen behúzza a gyermeket az előszobába. Hitetlenkedve rázogatta a fejét. Az arca örömeiben és megdöbbenésében szinte zilálttá vált.

– Andris! Andriskám... – suttogta végül.

Melléhez szorította a kisleány forró arcát, majd néhányszor hevesen megcsókolta.

Andris behunyta a szemét, szája legörbült. Félt, hogy azonnal elbőgi magát, s ettől nagy-nagy zavarban volt, és megint csak a táskát szíjait cibálgatta.

– Imre! Gábor! – sikoltotta az asszony. – Gyertek ki! Nézzétek!... – És újra magához szorította, csókkal borította el a kisleányt.

Az ajtóban alacsony, kerek arcú férfi jelent meg, és egy hét év körüli szőke fiúcska, aki apró játékmozdonyt tartott a kezében.

– Nézzétek! – mondta már sírva az asszony. – Andris! Megjött...

A férfi karjában vitte be a szobába Andrist. Az asszony még mindig sírt, a falnak támaszkodva törölgette a könnyeit. Gábor a játékmozdonyt szorongatta, és tanácstalanul pillantgatott hol anyjára, hol a szoba felé.

– Ki ez a kisleány? – kérdezte kissé riadtan.

– Hát Andris – szipogta az asszony. – Andris, az unokabátyád... Meg sem ismered? „De hisz azt mondták, hogy ő meghalt” – csodálkozott magában Gábor.

Benyitott az ebédlőbe, és megállt az ajtóban.

Apja a sovány kisleány előtt guggolt, és mind a ketten szívből nevettek.

– *Szpasziba tovaris!* Ezt mondtam neki – mesélte éppen a kisleány.

A vekkeróra a parkettán csörömpölt.

Gábor szemügyre vette ezt a sovány, fekete hajú kisleányt, mulatságos öltözetében, és még mindig csodálkozva csakugyan felismerte benne Novák Andrist, az unokabátyját, akivel mindig olyan remekül lehetett játszani. Felvidámodott, és odaszaladt hozzájuk.

– Andris, szervusz! Mi ez a csúf ruha rajtad?

– Szervusz – mondta a kisleány, s felállt, komolyan kezét szorította vele. – Ezt a kabátot az amerikaiaktól kaptam. Csúnya, de jó meleg. A csíkos pedig alatta rabruha.

„Igen, ő rab volt – gondolta Gábor, és elpirult. – Szolnokról vitték el a szüleivel. Amikor megtudtuk, nagyon sírtunk...”

Zavartan pislogott. Úgy érezte, erről nem illik kérdezősködni.

– A lágerben ilyen ruhát kellett hordani – magyarázta Andris kissé fontoskodva. – Tudod, hol van Bergen-Belsen? Én ott voltam. Németországban.

A férfi szomorúan mosolygott, és megsimogatta Andris arcát.

– Erről most ne. Majd később. Biztosan éhes vagy.

Ettek.

Mind a négyen az asztalnál ültek és hallgattak. Az asszony lopva a könnyeit törölgette, a férfi maga elé meredt. Kerülte Andris tekintetét. Andris is hallgatott. Az

evés minden figyelmét lekötötte. Szorgalmasan kenegette a sült krumplira a zsírt, és közben igyekezetében kissé kidugta a nyelvét.

Egyedül csak Gábor fecsegett.

– Ebéd után kisvasutazunk, jó? Apu borzasztóan ügyes ám. Annyi sínt csinált a vonathoz, hogy már a fél szobát körül lehet rakni. Állomást is fogunk csinálni, meg bakterházat. Építőkockákból szoktam építeni.

– Bakter is van? – kérdezte Andris teli szájjal.

– Persze hogy van! Te, legalább száz bábum van! A társasjátékaimból szedem össze. Ők az utasok és a vasutasok.

Egyre jobban örvendezett, hogy Andris betoppant. Vele sokkal jobban lehet majd vasutazni, mint apával. Apa, őszintén szólva, kicsit unja az egészet.

– Nálunk maradhatnál néhány napig – mondta a férfi Andrisnak. – Igen, ez volna a leghelyesebb. Alaposan kipihennéd magad.

Andris a fejét rázta.

– Holnap már elindulok. Nagyon szeretném látni apuékat. Mennek Szolnokra vonatok?

– Mennek, hát persze – dűnnyögte a férfi. Odébb tolt a tányérját, és cigarettát kezdett sodorni.

Ebéd után az asszony kinyitotta a nagyszekrényt.

– Keresünk neked valami rendes ruhát, Andris. Ebben nem maradhatsz. Megfürdesz szépen és átöltözől.

A kisiú elkomorodott.

– Nem akarok átöltözni – mondta. – Ne tessék haragudni, Magda néni...

– De hát – hebegett az asszony –, ez a ruha, ami rajtad van...

– Ebben akarok apuval és anyuval találkozni.

Csend támadt.

– Igen – szólt rekedten a férfi. – Én értelek. Hagyd csak, Magda. Igaza van.

Az asszony ijedten nézett rá, aztán a kisiúra. Tétován becsukta a szekrényt.

– Legalább fürödj meg – suttozta. – Forralok vizet.

– Én meg addig összerakom a síneket – pattant fel Gábor, és átvágatott a másik szobába.

Amikor Andris kiment fürödni, az asszony rémülten a férjére tekintett.

– Hogy fogjuk megmondani neki?

A férfi nem nézett rá. Az arca elborult.

– Majd – intett. – Egyelőre nem lehet.

– Ez borzalmas – suttozta az asszony.

A férfi megremegett.

– Mit sopánkods?

Kifordult a szobából, ingerülten becsapta az ajtót.

A fürdőszobából vízcsobogás hallatszott. Rövid habozás után kopogott és benyitott.

Andris vidáman lubickolt a kádban, nem szégyellte meztelenségét.

– Mikor fürödtél utoljára? – kérdezte a férfi, és mosolyogni próbált.

Leült a szennyesládára, s érezte, hogy nem tud a kisiúra nézni.

– Nemrég – mondta Andris. – Az amerikai szanatóriumban mindennap fürödtünk. Gyönyörű, nagy fürdőszobák voltak. És volt egy nővérke, Maynek hívták. Nagyon szeretett engem. Ő fürdetett meg mindennap.

– És te nem szégyenkezted? Nagy fiú vagy már.

– Nem. A lágerben sokat voltunk meztelenül. Amikor Fräulein Lise meg a doktornő megvert minket, mindig meztelenre kellett vetköznünk.

A férfi most sem nézett rá. Félt, hogy a vékony kis testen még nem hegedtek be a sebek.

Rágyújtott.

– Hogyan jöttél haza?

– Felkapaszkodtam egy vonatra. Aztán egy másikra. Mindig olyanra, amiről tudtam, hogy hazafelé jön. – Elhallgatott egy pillanatra. – Én ugyanis megszöktem a szanatóriumból. Ki tudja, mikor engedtek volna el? Látni akartam már apuékat.

A férfi köhintett, zavartan nézegette a cigarettáját.

– A fenébe is! – mérgelődött. – No, nézd csak, ekkora finánclábat! Remélem, te még nem dohányzol...

– Egyszer már én is kipróbáltam – kuncogott Andris. – Elcsórtam egyet az amerikai őrmestertől. De nagyon csípte a torkomat a füst.

– Ó, te csibész! – dohogott a férfi, és csaknem kicsúszott a száját: „Mit szólna ehhez apád?”

Amikor Andris megfürdött és visszatért, a kisvasút sínéi már körbefutották a szobát.

Gábor már nem érezte őt idegennek. Kék fürdőköpeny van Andrison, ami anyué, s bár anyu sietve felhajtotta az alját meg az ujját, Andrisnak mégiscsak a bokájáig ér. Apa szövetpapucsában csónakázik, és valami zöld kendőből pompás kis turbán van a fején. Igen, Andris most a régi. Igaz, nem emlékezett egész pontosan, milyen is volt azelőtt Andris, hiszen oly régen találkoztak, hogy csak valami homályos kép élt benne: de mégis biztos volt, hogy ez az igazi Andris, a régi, vicces Andris, akivel remek volt játszani.

Szerette volna, ha unokabátyja most majd elmeséli, hogy milyen volt rabnak lenni. Szólni azonban nem mert róla.

Andris pedig közben ezt gondolta: „Jó neked. Együtt lehettél az apukáddal és az anyukáddal. Sose kellett sírnod. Félned se kellett. Nem kellett félned Fräulein Lisétől, se a doktornőtől. Mit tudsz te erről?”

Szerette volna elmesélni, hogy milyen rossz volt örökké félni, s hogy kis híján meghalt azoktól az injekcióktól, amiket a doktornő a karjában meg a combjába szúrt. Lassanként megbénult volna, azután meghal...

De szégyellt erről beszélni. Különben is, milyen nagyképűség lenne! Hiszen ő is csak a szanatóriumban tudta meg, ahol May ápolta. Néhány bácsi beszélt erről egymás között, ő véletlenül hallotta, és eleinte sehogyan sem akarta elhinni.

„Mit tudsz te erről? – gondolta újra, kissé felnöttesen. – Szörnyen kicsi vagy még. Egy kis vakarcs. El se hinnéd, vagy bejvednél, és rosszakat álmodnál egész éjszaka, meg folyton bögnél. Erről csak apunak és anyunak szabad majd mesélni.”

– Gyere, játsszunk – szólította meg Gábor, és büszkén rámutatott a vasútjára. – Jó kis vonat, ugye? Igazi Märklin-vonat. Keresztapától kaptam.

„Ez német vonat – gondolta Andris és elszorult a szíve. – A németek úgy mondják: *Zug...!*”

Kezébe vette az egyik teherkocsit. DR – ez volt rajta egészen apró betűkkel. Azokon az igaziakon is ez állt. Ajtajukra pedig nagy betűkkel rámeszelték:

ACHTUNG! NACH BERGEN-BELSEN!

Nehéz lett a szíve.

Amikor a vagonok felé terelték őket a rendezői pályaudvaron, apát egyszerre szem elől veszítette. Anya pillanatra sem engedte el a kezét. Két karjával magához szorította, és hátával védte a lökések, a taszigálások, a puskaütlegek elől. Egymást taposták az emberek. Lárma, jajveszékelés. Egy erős hang azt bömbölte: *Ruhe!* „Apu hol van?” – kérdezte, amikor felsodródta a vagonba. Anya arcán vér szivárgott. Puha, erős karjával egyre csak magához ölelte. „Ő nem velünk jön – súgta. – Itt csak nők és gyerekek utaznak.”

Alkonyodott már.

Gábor négykézláb csúszkált a parkettán. Az állomást építette, figyelmes arccal rakosgatva egymásra a színes fakockákat. Nyelvét picit kidugta, szőke haja a szemébe hullott.

„Te persze azt hiszed, hogy az valami igazi állomás volt ott – gondolta Andris. – Várócsarnokkal, hordárral, vasutasokkal. Csak egy barakk állt a sínek mellett. Horogkeresztes zászló lengett rajta. És mindenféle szögesdrót volt. A szögesdrót előtt fekete ruhás katonák, kutyákkal...”

A bábuk után nyújt. Kiemelt közülük egy feketét, és a tenyerére állította. Szépen esztergált, apró figura volt.

„Halálfej vigyorgott a sapkájukon – gondolta. – *Hinaus!* Ezt kiabálták, amikor kinyitották a vagonajtót. Meg ezt: *Schnell! Schnell!* Rezesbanda játszott. A kutyák ugattak. Anyu leugrott velem a lépcsőről, és a háta mögé rejtett. Egyszer csak elénk toppant, ott magasodott egy fekete ruhás katona. Mindkettőnkét kitépett a sorból...”

– Ide nézz! Nézz ide! – lelkendezett Gábor. – Ugye, szép kis állomás? Legyen tornya is?

Egy ódon, háromágú tartóban gyertyák égtek. Észre sem vették, amikor az asszony behozta, és a rádió tetejére állította.

– Nem hallod? – méltatlankodott Gábor. – Azt kérdeztem, hogy tornyot is építsek az állomásra?

– Nem, ne építs.

„Nem volt rajta torony – gondolta. – Egy másik házon volt csak torony. Az ott állt a sínektől nem messze. Tömzsi kéményéből dőlt a füst. Karcsú kis tornyán szélkakas mozgott. *Bad* – gót betűkkel ez állt a kapuja felett...”

Az asszony rátett egy lapáttal a kicsiny vaskályhára. Vígan pattogott a tűz.

– Építs oda egy lapos házat – mutatta Andris. – Oda, a sínek mellé. Egy hosszúkás, lapos házat. Legyen tornya és tömzsi kéménye...

„Anyut oda vitték – gondolta. – A fekete ruhás kirántott minket a sorból, és anyutól el akart vinni. Anyu belém kapaszkodott és térdre esett. Mély hangon kiáltozott valamit. Két egyenruhás néni fölemelte, és beállították abba a sorba, ami a lapos, tömzsi kéményes ház felé kanyargóit. Engem egy asztalhoz vezettek. Sok gyerek állt ott. Fehér köpenyes doktornő mosolygott rám. – »Ne félj, fiúcska« – szólt magyarul. Egy lóarcú, egyenruhás néni ült az asztalnál, az is mosolygott. Ő volt Fräulein Lise. »Anyukád most elment fürödni, aztán majd visszajön hozzád« – magyarázta a

doktornő.”

Megizzadt a tenyere. Visszaállította a fekete bábut a többi közé. „Nem kéne vonatozni – suttogta magában. – Ez rossz... nagyon rossz játék. Nekem is van otthon kisvonatom, de soha nem fogok játszani vele.”

– Kész van! – kiáltotta Gábor. – Elkészült a kis ház! Jól építettem? – A kéménye is jó, ugye?

Csakugyan ügyesen csinálta meg. Andrisnak el kellett ismernie. A ház lapos volt, hosszúkás, a kéménye tömzsi, a tornya karcsú. Szélkakas persze nem forgott rajta.

Lehajtotta a fejét. Haját rőt-re festették a kályha lángjai.

„Anyutól meg kell még kérdezni, hogy akkor miért nem jött vissza hozzám. Biztosan nem engedték, és engem csak becsaptak. Sírtam. A többi gyerekkel együtt sorba állítottak, és elindultunk a láger felé. »Nahát – zsörtölődött a magyar doktornő. – Ilyen nagy fiú, és mint valami bögőmasina...«

Neki kellett volna menni. Nekiugrani! A kezébe harapni...”

– Indul a vonat! – kiáltott Gábor. – Figyelem, figyelem! Indulás! Az utasok szánjanak be!

A kicsiny vagonok zsúfolásig teltek a bábukkal.

„Meg fognak fulladni – gondolta Andris – Egy öregasszony meghalt a kocsiban. Engem anyu fölemelt, hogy levegőt kapjak. A kis ablakon rács volt. A vonat szaladt. Tak-tak! Tak-tak! Talán napokig is szaladt... Nem volt sem enivaló, se víz. Száraz volt a torkom... »Vizet... – nyöszörögtem. – Inni akarok, anyukám!...« »Nemsokára megérkezünk – suttogta anyu. – Nemsokára... És ott lesz sok víz... Még egy kis türelem.« Állandóan ezt mondta.”

Veríték ütött ki a homlokán.

Gábor megnyomta az indítógombot és füttyentett. A kis vonat elindult. Zakatolva futott körbe, kerekei kattogtak a váltókon. Tak-tak! Tak-tak!

Andris összeszorított szájjal, mozdulatlanul ült.

„Milyen furcsa! – csodálkozott Gábor. – Olyan az arca, mintha haragudna valamiért.”

– Te szeretnéd irányítani a vonatot? – kérdezte barátságosan. – Legyél váltóőr, jó? Ott van az a kis drót, azt kell jobbra vagy balra fordítani.

A vonat fürgén robogott. A kocsikban összevissza zöttyentek a bábuk.

Andris még mindig moccanatlanul ült. Ajka alig észrevehetően mozgott.

– Ne játsszuk ezt – suttogta.

Gábor semmit sem hallott. Csillogó szemmel kiabált. A hangszórót utánozta.

– Figyele-em! Megáll a vonat! Állomás következik, tessék kiszállni-i-i!

Megnyomta a kezelőgombot, és a vonat lassított. Méltósággal gördült be az állomásra.

– Ne játsszuk ezt! – kiáltotta Andris és felpattant. – Nem hallod? Hagyd abba!

Sovány arca eltorzult, szeme fenyegetően villogott.

– De az utasoknak... – motyogta Gábor megszeppenten. – Az utasoknak ki kell szállniuk...

– Nem!

Andris a sínekhez ugrott, és teljes erejéből belerúgott az állomásba. Az építőkockák szerteröpültek. Aztán szétrúgta a lapos kis házat is, karcsú tornyával, tömzsi

kéményével.

– Mit csinálsz? – Gábor rémulten meredt rá, és sírásra görbült a szája.

Andris egész testében reszketett.

A kis mozdony a falnak repült, és darabokban hullott a földre. Andris eltakarta az arcát, és sírva fakadt.

Az utasok kiszálltak a vonatból.

1965

Demokratikus tej

Az állatkertben tejet mérnek. Állítólag békebeli, alig vizezett tejet, Novák úr. És originál amerikai szalmaszalat adnak hozzá – mondotta Weingruber Lajos ideiglenes segédházfelügyelő a Teréz körúti bérház aprófává lőtt kapujában, s közben jelentősen rákacsintott a szőke, pisze orrú kisfiúra, aki egy pillanatra sem engedte el édesapja kezét.

– Honnan tudja, hogy vizezve van? – kérdezte barátságtalanul a szőke kisfiú édesapja, zömök, kerek képű férfi. – Hátha egyáltalán nincs is vizezve? Miért beszél maga itt összevissza?

Az atlétatermetű segédházfelügyelő megigazította kanárisárga csokornyakkendőjét, amelyet épp a minap kapott egy svájci segélycsomagban, és elnézően mosolygott.

– Vizezetlen tej? – csóváltatta a fejét. – Még hogy Magyarországon, kérem? Itt, kérem, ahol Árpád óta mindenki vizes tejen nőtt fel? Ez üzlet, tetszik érteni, seft! A háború előtt tudniillik hatósági tejellenőr voltam...

Szép, napsütéses reggel volt. A szemközti házon, dr. Janda magánnyomozó hatalmas cégtáblája alatt, bordó szőnyeg függött. A szőnyegre kartonból kivágott, otromba betűket tűzködtek:

ÉLJEN AZ ELSŐ SZABAD MÁLYUS 1!

– Azok odaát megtanulhatták volna a magyar helyesírást – dohogott a szőke kisfiú édesapja, és hosszúkás szopókás, orosz cigarettával kínálta a segédházfelügyelőt. – Tudja maga, mit kapott a bori munkatáborban egy Grünfeld nevezetű, óbudai dekoratőr, aki valami ünnepi transzparensten nőneműsítette a Führert?

– Az SS gyűlölte a slendrián munkát, azt meg kell adni – bólogatott Weingruber Lajos. – Nálunk, Auschwitzban legalábbis Wehrmacht-szappant főztek volna ebből a Grünfeldből.

Lassan haladtak a zsúfolt Körúton. „Tejet fogunk inni” – gondolta a szőke kisfiú. Édesapja kezét szorongatta, és nagyon megilletődött volt. Éjszaka alig hunyta le a szemét, s már korán reggel talpon volt, olyan izgatottan várta ezt a napot. December

eleje óta, mikor édesanyjával leköltözött a légópincébe, először vitték hosszabb sétára. Méghozzá éppen az édesapja, aki csak nemrégiben jött haza, s aki különben is megígérte, hogy most már örökké vele marad, és nem megy többé semmiféle munkatáborba. Apával a legjobb sétálni. Azelőtt borzasztó sokat csavarogtak kettesben. Rósejbnit vásároltak zacskóban az Oktogonon az Ilkovicsnál, kisétáltak a Ligetbe hintázni, felültek az angolparkban a repülőre meg a dodzsemre, csónakáztak a városligeti tavon, de még az is megesett, hogy a hídról célba köpdöstek a tóba; ha pedig elfáradt, papa felültette a nyakába és úgy kóboroltak keresztül-kasul a városon. A Kőműves vendéglő előtt pedig mindig planétát vásároltak. Ott állt egy ember az Aradi utca sarkán, a vállán zöld kakaduval. Ez a kakadu egyszer húsz fillérért megjósolta neki, hogy ha felnő, roppant gazdag lesz, és nem kell többé zongorázni tanulnia, amit a legjobban utált a világon.

Sajnos, most sem a Kőműves vendéglőt, sem a planétás embert nem találta. A vendéglő helyén kiégett boltívek, üszkös falak meredeztek, a planétás ember standján meg néhány toprongyos alak tűzkövet és használt svájci órákat árult. Egy amerikai katonatiszt, arcán bárgyú vigyorral, szorgalmasan fotografálta őket.

Az úttest tömve volt emberekkel. Táblákkal, piros zászlókkal vonultak, és torkuk szakadtából énekeltek. „Olyan, mint a Szent István-napi körmenet – gondolta a szőke kisfiú, mert édesanyja elvitte egyszer erre a körmenetre. – De ott mindenki szörnyű illedelmesen megy, sírásán énekel, és folyton keresztet kell vetni. Ezek itt vidámak és jó nagyokat ordibálnak...”

– Mi is beállunk a felvonulásba – mondta az édesapja, és megszorította a kezét. – Aztán meg elmegyünk az állatkertbe, és tejet iszunk.

– A majmokat is megnézzük? – kérdezte a kisfiú.

– Majmok most nincsenek az állatkertben, fiacskám. Szálasi Ferenc gázkamrába küldte valamennyit, mert az az érzése támadt, hogy azok őt utánozzák.

A kisfiú nevetett. Jól tudta, ki Szálasi Ferenc, és azt is tudta, mi a gázkamra. Édesapja fontosnak tartotta, hogy tudja.

Az Oktogonon beálltak a menetbe, és Weingruber Lajos rögtön kieresztette a hangját:

– Minden nyilast kötélre!

„Mi is ordibálunk – gondolta elégedetten a kisfiú. – Csak kár, hogy nincs zászlónk.”

Karcsú, sötét hajú, fiatal nő haladt mellettük a sorban. „Nagyon szép néni – gondolta a kisfiú. – És két zászlója van.”

A nő rámosolygott és megkérdezte:

– Te nem akarsz lengetni, kisfiú? – Azzal egy piros papírzászlót nyomott a kezébe.

– Köszönd meg szépen a néninek – szólt atyai hangon Weingruber Lajos, és elbűvölően mosolygott. – Egyedül van a kisasszony? Meghívhatnánk egy pohár tejet az állatkertbe?

– Szalmaszálat is adnak hozzá – mondta a szőke kisfiú.

Nagyon hálás volt a zászlóért, és fölötte elégedett, hogy ilyen szép, fiatal nénival beszélgethet. A Szent István-napi körmenetben csupa undok, kövér asszony volt körülötte, akik menten vas- villaszemet meresztettek, ha megszólalt.

– Apukám azt mondta, hogy nem lesz víz a tejben.

– Én még vízzel se szeretem. Utálom a tejet – mondta a fiatal nő, és lesimította a kisfiú haját, amely hátul, a forgóján makacsul felágaskodott. – Meg különben is, tudod,

nagyon elfoglalt vagyok ma. Sok helyen kell föllépnem.

– Hová tetszik föllépnem? – csodálkozott a kisfiú.

A nő nevetett. – Azt hiszem, valami asztalra. Verseket fogok szavalni.

– Szóval a kisasszony művésznő – bólogatott Weingruber Lajos, és nem tudni, miért, sárga csokornyakkendőjét babrálta. – Én nagyon kedvelem a költészetet. Ha megengedi, mi is meghallgatnánk, és utána mégiscsak innánk együtt egy kis tejet. Állítólag még fizetni sem kell érte. Képzelteri, micsoda újfajta minőség...

– Sokat fecseg maga, Weingruber – szólalt meg bosszúsan a kisfiú édesapja, miután a fehérblúzoz nő elbúcsúzott tőlük. – Vegye tudomásul, hogy ki nem állhatom a destruktív pasasokat.

A Vörösmarty utca sarkán, a lámpavason, szalmabáb alakjában Hitler Adolf vezér és kancellár lógott. Weingruber Lajos széles vállára ültette a kisfiút, hogy le ne maradjon a látványosságról.

– Hát Horthy? – méltatlankodott valaki. – Horthy hol van? Spórolnak a lámpavasakkal?

Egy zsirárdikalapos, hátizsákos öregúr a sétányra mutatott, ahol nagy kupac hamu feketélt.

– A főméltóságú úrnak ott gyújtottak alá. Csudára búzlott, mert nedves volt a szalma.

A mellékutcákból is áradtak a felvonulók. A zászlókkal, szőnyegekkel, virágokkal feldíszített házak ablakaiból lelkesen integettek. A járdát mindkét oldalon ellepték a kíváncsiskodók.

– Gyertek velünk! Gyertek velünk! – A menetén végighullámzott a kiáltás.

A kisfiú látta, hogy egy vadászkalapos úr mérgesen fügét mutat, s erre a mellette állók az orráig húzzák a kalapját.

A kisfiú szívből nevetett. Az orrán napsugár táncolt.

– Nicsak, Novák úr! – szól örvendezve ekkor valami vékony hang. – Hát maga él? Maga is megúsza?

Egy incifinci, keskeny ember furakodott melléjük. Foszladozó, rózsaszín női pulóvert viselt, törött szemüvegét cukorspárgával kötözte a füléhez.

A kisfiú édesapja a homlokát ráncolta. Széles arcán cseppnyi derű sem látszott.

– Honnan ismer maga engem?

– Jaj, hát a Läger Heidenauból! – lelkesedett az incifinci ember. – Kutatom a bajtársak címét, hogy csináljunk egy kis összejevetelt. Nem emlékszik rám? De arra a marha Battovány főtörzsre csak emlékszik! Egymás mellé kötött ki minket a placcon...

– Aha, valami rémlik... – A kisfiú édesapja sötéten mosolygott. – No jó, de mit akar ezzel? Szervezzünk lágérbankettet? Találkozás minden húsvétkor a Gundelnél? A tablót majd elküldjük Battovány főtörzsnek?... Menjen a fenébe!

A keskeny ember zavartan habogott.

– Maga kommunista lett, Novák úr?

– Rühellem ezeket a féleszüeket – mondta a kisfiú édesapja, amikor az egyre dagadó tömeggel együtt továbbcsodródott. – A Läger Heidenauban töltött szép napok... Meg kell örülni! Ezek tíz év múlva nosztalgikus könnyekkel fognak visszaemlékezni az egészre. Battovány főtörzs, a szadista barom kedélyes, ámde kissé bogaras szivarrá szelídül majd, akárcsak Pirók tanár úr a Bulyovszky utcai főreálból... No, adja át a fiamat, Weingruber. Most én cipelem egy kicsit.

Hallgatagon lépkedtek. A szőke kisfiú szeppenten pislogott. Édesapja nyakába kapaszkodott, picikét cibálgatta a fülét, és azt gondolta: sokkal jobban lovagokat, mint Weingruber bácsi. Csak azt nem értette, hogy mitől lett egyszerre olyan haragos.

– A nővéremet meg az öcsémet füst formájában kieresztették egy kéményen – mondta rekedten az édesapja. – Érti, Weingruber? Valahol a légkörben szállingóznak, vagy mint a korom lerakodtak a háztetőkre. Én meg túléltem.

Weingruber Lajos nem szólt. Fejjel magasabb volt a kisfiú édesapjánál. A cipője orrát nézte.

– De ha már túléltem, nem felejték. Mérget vehet rá, Weingruber, hogy harminc év múlva sem fogok felejtani. Ha úgy tetszik, ez az én magánügyem. Semmi kedvem még egyszer ártatlannak lenni. Ért engem? Pokolba az ártatlansággal!

„Mérges – gondolta a szőke kisfiú –, nagyon mérges. Amikor hazajött, akkor sokat sírt a testvérei miatt.” Ő egyikükre se tudott visszaemlékezni. Se Gyuri bácsira, se Jolán nénire. De riadtan bemenekült a másik szobába, amikor látta, hogy apa ott ül az ebédlőasztalnál, és arcát kezébe temetve hangtalanul zokog.

– Apa – suttogta most. – Legyél vidám...

Igen, körös-körül minden olyan vidám! Harsány és színes. És micsoda pompás tavaszi illat... Még trombitálnak is. Nini, egy egész rezesbanda fújja a Köröndön! Fehér csacsi van a nagydob elé fogva. A karmester valóságos portástábornok, sok aransujtással a ruháján és a nadrágvarrásán piros csíkkal.

A tér közepén, egy pompázatosán feldíszített májusfa körül, nagy kört alakítva táncoltak.

– Apu, nézd! Apu, ott a néni... – kiáltott fel a szőke kisfiú, és izalmában majdnem lepottyant édesapja válláról.

Egyszerre körös-körül csönd lett.

Egy kimustrált asztalon ott állt a fehér blúzós, fiatal nő, és szavalni kezdett. Fénylő, mély hangja betöltötte a teret:

Sohse hull le a vörös csillag...

„A vörös csillag – gondolta a kisfiú. – Amit az orosz katonák a sapkájukon hordanak...” Torkában zakatolt a szíve. Oldalt a Pálffy-szobor előtt hatalmas arckép emelkedett a fejek fölé.

– Látod? – suttogta a kisfiúnak édesapja. – Ady Endre. Ő írta ezt a szép verset...

A szavalónő széttárta mindkét karját, és a kisfiú úgy érezte, most egyenesen őrá néz a hatalmas tömegben.

Vörös csillag, ragyogj és trónolj,

Mióta ember néz az égre,

Vörös csillag volt a reménye!

A zászlók a magasba emelkedtek, mindenki bömbölt, harsogott, éljenzett. A szőke kisfiú is magasra tartotta piros zászlócskáját, és vékony hangon felkiáltott:

– Éljen a vörös csillag! Éljen! Éljen!

A zenekar az *Internacionálét* játszotta. A tömeg vigyázzállásba dermedt, a fejekről leröpültek a sapkák, kalapok. Sokat fölemelték ökölbe szorított kezüket.

Völker, hört die Signale!

Auf zum letzten Gefecht!

Weingruber Lajos németül harsogta. Sváb volt, énekelni kizárólag németül énekelt. Auschwitzba mindazonáltal azért került, mert Pilisvörösváron se németül, se magyarul

nem volt hajlandó elénekelni a *Horst Wessel-Liedet*, Ezzel szemben kifogástalan főnémet akcentusban *Drecksau*nak titulálta a Führert, s csakis kilencvennyolc kilójának és igen vastag csontjainak köszönhetően, hogy az egész Volksbund-naggyűlés sikertelenül próbálta agyonverni.

A szőke kisfiú mit sem tudott erről. Az óvóhelyre, ahol édesanyjával erdélyi menekültekként húzódtak meg, egyik este halálfejes sapkájú katonák rontottak be. Miután Löffler Mór, bujkáló könyvügynökkel elszavaltatták Goethe *Über allen Gipfeln* kezdetű, közismert költeményét, népes családjával egyetemben agyonlőtték a hátsó udvaron.

Weingruber Lajos észrevette a kisfiú szemében ülő rémületet, és hirtelen elhallgatott. Lesütötte a szemét, s teljesen céltalanul kotorászni kezdett a zsebében.

– Akartam neked adni valamit – dünnyögte. – Matricát... De hová is tettem?

– Nem kell! – kiáltotta éles hangon a kisfiú.

A menet tovább hömpölygött. Egy mérgesen berregő, ásatag teherautón cigánybanda húzta. A teherautó után két gebe stráfkocsit vontatott. A kocsit meglepő felirat díszítette.

DEMOKRATIKUS SÖR

– Az apátokat – mondta egy dühös hang –, nincs is csapolt sör! Mese az egész!

A szőke kisfiú szeme kerekre nyílt. A következő kocsiról ugyanis pompásan kifestett bohócok integettek. Igazi, hamisítatlan bohócok, színes köntösben, vakító rézgombokkal, papírsüveggel. A főbohóc üstdobot püfölt, és időnként csókot dobott a felvonulóknak. Hatalmas pocakján tábla fityegett:

NEM VAGYOK AZONOS GÖRING HERMANN-NAL!

„Cirkusz is van már – gondolta lelkesen a kisfiú. – Aput meg kell főzni, hogy vigyen el. A szünetben majd virslit eszünk tormával, mint régen...”

A magasból röpcédulák hullottak. Megvillant rajtuk a sarló és kalapács. A röpcédulákat kamaszok szórták, akik egy rügyező fa ágán kapaszkodtak.

– Éljen! – rikoltozták fáradhatatlanul. – Éljen a Kommunista Párt!

Egy kopasz úriember, akit átható kölniszag lengett körül, megtorpant a sorban, és dühösen megfenyegette őket. Weingruber Lajos megfogta kabátján a gombot, és udvariasan megkérdezte, nem volt-e véletlenül keretlegény Albertirsán.

– Biztos, hogy az volt – legyintett aztán, és undorral elhajította a kabátgombot. – Hasba kellett volna rúgni. Micsoda bűz...

– Eredeti Chat Noir – állapította meg a kisfiú édesapja. – Szerintem inkább illatszerspekuláns az ipse. Kár, hogy nem rúgta hasba.

– Luftballonok! – ujjongott fel a szőke kisfiú. – Apu, nézd! Igazi luftballonok!

Már a Hősök terén voltak. Száz meg száz léggömb libegett a tér fölött. A kisfiú, bármerre forgatta is a fejét, mindenütt hullámzó, integető tömeget látott. A zászlók ismét magasra emelkedtek. A Múcsarnok felől dupla fedelű repülőgép bukkant elő, s alacsonyra ereszkedve, berregő tiszteletköröket írt le. Vörös és piros-fehér-zöld zászló lobogott rajta.

Pattogó, vidám zene harsogott. A sorok itt már egészen összekeveredtek. Megszámlálhatatlan felirat, jelszó, tábla mindenfelé. „Köszöntjük a földreformot!” „Arccal a vasút felé!” „Lakat alá a feketézőkkel!” Egy óriási, vörös drapériára festett feliratot öten cipeltek:

ÉLJEN AZ ÚJ VILÁG!

A szóke kisfiú átölelte édesapja nyakát, és hirtelen megtelt a szeme könnyel.

– Ugye, most már mindig, mindig jó lesz, apu? – kérdezte elfúló hangon.

– Hát persze, te csacsi – nézett fel rá az édesapja.

– És ugye... te most már mindig velem maradsz?

– Mindig, persze, hogy mindig. Hiszen mondtam már neked...

– De most is mondjad!

Weingruber Lajos szeme sarkából figyelte a kisfiút. Az arcát kémlelte, majd félszegen megsimogatta.

Aztán a múzeum mellett az állatkerthez értek. Errefelé is nagy tömeg hullámozott. A fűvön sütkérezők heverték, a Gundel előtt igazi felhőcukrot lehetett kapni, sőt törökmézet meg cukrozott mandulát is. Az állatkert bejáratánál ott állt a demokratikus söröskocsi a felpántlikázott gebékkal, valamint egy teljesen szétlőtt horogkeresztes tank, tornyán zászlókat, szalagokat lobogtató gyerekekkel.

– Az állatkertben tejet adnak! – ordították kórusban.

A szóke kisfiú hirtelen a földön találta magát.

– Most szaladjunk – mondta édesapja, és erre mind a hárman futásnak eredtek.

„Hátha nekünk nem is jut már” – gondolta ijedten a kisfiú.

A két erős kéz, jobbról Weingruber úré, balról az édesapjáé, felkapta, és ő vígan kalimpált, fickándozott a levegőben. „Anyu nem fogja elhinni – kuncogott magában. – Nem... nem hiszi majd el, hogy tejet ittunk.”

Egyszer csak ott álltak a kanyargó, hosszú sorban, amelyet puskás, nemzetiszín karszalagos rendőrök igazgattak. Mindez nagyon izgalmas volt.

Aztán megitták a tejet, méghozzá kiszippantották a pohárból szalmaszállal, ami Weingruber úr szerint originál amerikai volt, és elégedetten nézegették egymást.

– Phú! Ez jó volt – dűnnyögte Weingruber Lajos, és akkorát sóhajtott, hogy majdnem elfújta az elefántházat.

– Neked is ízlett? – kérdezte a szóke kisfiút az édesapja. – Ez ám demokratikus tej – és vidáman hunyorgott. – Igazi, demokratikus tehéntől...

A kisfiú szipákolt, és titokban megtörölte kissé nedves orrát. A tej jó volt, homályosan emlékezett rá, hogy ivott már ilyet. Valamikor réges-rég, még a légópincés idő előtt. Az ízére nem emlékezett, de a színére igen. „Csak az a kár, hogy anyu nem fogja elhinni – gondolta újra. – Miért olyan lusta, hogy nem jött el velünk?”

– Érdekes – mondta tűnődve Weingruber Lajos, amikor ismét elindultak, és meghatottan pislogott. – Talán kijöttem már a gyakorlatból, Novák úr... de esküszöm, ez a tej nem volt vizezve. Hát mégis új világ lesz, mondja?

Készült 300 példányban

ISBN 963 460 830 2
ISSN 0866-4420

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Simor András

2005 Vasas-Köz kft nyomda
Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság

250 Ft
